

JAARWERKPLAN 2002

INSPECTIE VAN HET ONDERWIJS

Utrecht, 6 november 2001

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING 5
1.1	De organisatie in 2002 5
1.2	De vormgeving van het toezicht 5
1.3	Sectoroverstijgende onderwerpen 7
2	SECTOR PRIMAIR ONDERWIJS, WAARONDER DE EXPERTISECENTRA 15
2.1	De vormgeving van het toezicht 15
2.2	Inhoudelijke thema's in de sector PO 16
2.3	Kwantitatieve gegevens 19
2.4	Producten 19
3	VOORTGEZET ONDERWIJS 21
3.1	Vormgeving van het toezicht 21
3.2	Inhoudelijke thema's in de sector VO 22
3.3	Kwantitatieve gegevens 28
3.4	Producten 28
4	BEROEPSONDERWIJS EN VOLWASSENENEDUCATIE 29
4.1	De vormgeving van het toezicht 29
4.2	Inhoudelijke thema's in de sector BVE 32
4.3	Kwantitatieve gegevens 33
4.4	Producten 34
5	HOGER ONDERWIJS 37
5.1	De vormgeving van het toezicht 37
5.2	Inhoudelijke thema's in de sector HO 40
5.3	Kwantitatieve gegevens 44
5.4	Producten 45
6	CULTUUREDUCTIE 47
6.1	De vormgeving van het toezicht 47
6.2	Inhoudelijke thema's inspectie Cultuureducatie 48
6.3	Kwantitatieve gegevens 49
6.4	Producten 49

1 INLEIDING

De Inspectie van het Onderwijs functioneert op dit moment nog steeds op basis van de ministeriële Regeling Positie Inspectie van het Onderwijs (regeling 15 december 1998, gewijzigd 13 december 2000). Het Jaarwerkplan 2002 is dan ook conform artikel 3 van die regeling opgesteld en bevat het programma van werkzaamheden voor 2002.

1.1 De organisatie in 2002

Het jaar 2002 wordt het jaar waarin twee belangrijke ontwikkelingen de organisatie en het werk van de inspectie structureel zullen doen veranderen. In de eerste plaats is op 1 juni 2001 de Wet op het Onderwijstoezicht (WOT) ingediend bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De behandeling van dit wetsvoorstel door het parlement strekt zich uit tot in het voorjaar van 2002. Als de WOT wordt aangenomen, zal de inspectie eind 2002/begin 2003 volgens de systematiek van de WOT gaan werken. Vanaf dat moment zal in ieder geval ook de planningssystematiek en de verantwoording daarvoor zowel vooraf als achteraf anders geregeld worden. Dit is daarom waarschijnlijk het laatste Jaarwerkplan in de huidige opzet. In de tweede plaats zal de reorganisatie van de inspectie in 2002 haar definitieve beslag krijgen. Het gaat daarbij niet alleen om het stap voor stap terugbrengen van het aantal kantoren van waaruit de inspectie opereert tot zeven. Ook de werkwijzen en de interne organisatie zullen vanaf augustus 2002 een behoorlijke omslag te zien geven. Het spreekt voor zich dat die omslag een aanzienlijke aanslag betekent op de inzet van het totale personeel voor het primaire proces. Over de hoofdlijnen en de gedetailleerde invulling van de reorganisatie en de consequenties daarvan voor het totale personeel heeft de inspectieleiding regelmatig overleg gevoerd met de Ondernemingsraad. Tijdens de uitvoering van het implementatietraject zal de inspectieleiding ervoor zorgen dat de communicatie met alle geledingen binnen de inspectie en met alle relevante externe belanghebbenden optimaal wordt vormgegeven.

In dit Jaarwerkplan zijn voor het eerst de activiteiten opgenomen van de inspectie Cultuureducatie, die sinds 1 januari 2001 deel uitmaakt van de Inspectie van het Onderwijs. In hoofdstuk 6 wordt nader ingegaan op de specifieke taken van deze inspectie ten behoeve van de kwaliteitsbewaking in de amateurkunst en cultuureducatie.

1.2 De vormgeving van het toezicht

In de eerste helft van 2002 zal het toezicht in de sectoren primair onderwijs (PO), voortgezet onderwijs (VO) en in het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie (BVE) in ieder geval nog worden vormgegeven volgens de systematiek die in de afgelopen jaren is ontwikkeld. Al naar gelang de sector benoemt de inspectie die als regulier toezicht (RST), integraal schooltoezicht (IST) of integraal instellingstoezicht (IIT). Alle instellingen uit de drie sectoren krijgen in de periode 1999-2002 minimaal een keer met deze vormen van toezicht te maken (de bestandsopname).

Tijdens het betreffende onderzoek bepaalt de inspectie of de kwaliteit van het onderwijs van een aanvaardbaar niveau is. Waar mogelijk baseert de inspectie zich hierbij tevens op de uitkomsten van de zelfevaluatie van de instellingen. Wanneer de kwaliteit niet van een aanvaardbaar niveau is, zullen de scholen in aanmerking komen voor geïntensiveerd toezicht (GST). Op basis van bijvoorbeeld een plan van aanpak van de school volgt de inspectie de school vervolgens gedurende een bepaalde periode intensief en voert zij regelmatig overleg met de school en het

bevoegd gezag. Oogmerk is daarbij om de school krachtige feedback te geven in de fase waarin zij de kwaliteit van het onderwijs weer op een aanvaardbaar niveau moet brengen. Uitgangspunt voor deze systematiek is dat het toezicht intensiever wordt naarmate de kwaliteit van het onderwijs de grens van het onaanvaardbare nadert of overschrijdt. Dit is conform een van de principes van het proportioneel toezicht, zoals die onder andere in 'Variëteit en waarborg' is beschreven.

Naar verwachting zal de inspectie de bestandsopname in 2002 kunnen afronden. Dat geldt in ieder geval voor de sector PO. De sector VO zal daarin alleen slagen als daarvoor extra capaciteit beschikbaar komt. De sector BVE zal voor het einde van 2002 zeker alle 170 instellingen minstens één keer hebben onderzocht.

Proportioneel toezicht

Na de bestandsopname zal het toezicht overeenkomstig de WOT worden vormgegeven. De belangrijkste aandachtspunten daarbij zijn:

- 1 De inspectie verricht het onderzoek aan de hand van de wettelijke voorschriften en voor het PO en VO de aspecten van kwaliteit die in de bijlage van de WOT zullen worden opgenomen.
- 2 De nieuwe werkwijze wordt gekenmerkt door het principe van de proportionaliteit. Dit principe is uitgewerkt in drie elementen.
 - de inspectie maakt zoveel mogelijk gebruik van de uitkomsten van de evaluatie van de kwaliteit door de instelling. De enige kanttekening hierbij is dat deze zelfevaluatie voldoende en betrouwbare informatie oplevert.
 - De frequentie van het periodiek kwaliteitsonderzoek kan naar aard en omstandigheden per instelling verschillen.
 - De intensiteit van het toezicht kan verschillen. De inspectie beperkt zich in eerste instantie tot globale en korte onderzoeken.
- 3 De inspectie legt haar werkwijze voor een onderzoek vast in een of meer toezichtskaders. Alvorens een toezichtskader vast te stellen of te wijzigen voert de inspectie overleg met vertegenwoordigers van het onderwijsveld en andere betrokkenen. Het toezichtskader per sector wordt dus het resultaat van een proces waarin de inspectie samen met het veld consensus heeft nagestreefd over de concrete invulling van de kwaliteitskenmerken en over de inhoud van het toezicht door de inspectie. Voor dit proces wordt per toezichtskader een procedure ontwikkeld.
- 4 De inspectie legt haar oordeel naar aanleiding van een onderzoek vast in een inspectierapport. De inspectie maakt een inspectierapport openbaar.

Het project 'Naar een Architectuur voor het toezicht nieuwe stijl' heeft in de loop van 2001 de nodige onderzoekskaders en te volgen voorlopige procedures opgeleverd die nodig zijn om het onderwijstoezicht te kunnen uitvoeren conform de bedoelingen van de WOT. Die voorlopige kaders vormen mede de basis voor een beperkt aantal pilot-projecten die in 2001 van start zijn gegaan om de waarde ervan in de praktijk te kunnen vaststellen. In de loop van 2002 zullen de opgedane ervaringen worden verwerkt in de werkwijzen die binnen de sectoren PO, VO en BVE zullen worden gehanteerd op het moment dat de WOT van toepassing wordt.

Van het toezicht doet de inspectie, net als in de huidige situatie, verslag in openbare rapporten, te weten instellingsrapporten en macrorapportages.

De instellingsrapporten worden in de eerste plaats geschreven voor (het bevoegd gezag en de directie van de) instelling. Zij beogen een oordeel te geven over de kwaliteit van de instelling om deze zo tot kwaliteitsverbetering te stimuleren. Dit 'stimulerende toezicht' is een samenvatting van al die activiteiten die erop gericht zijn scholen vanuit het toezicht handvatten aan te reiken om hun eigen verantwoordelijkheid voor optimalisering van het onderwijs en kwaliteitsbewaking beter gestalte te geven. Dit kan onder andere door maatwerk in de zin van het toelichten van het tot stand komen van een specifiek inspectieoordeel en/of door het uitdragen van gesignaleerde good practices.

Naast instellingsrapporten publiceert de inspectie macro-rapportages, zoals thematische rapporten en het Onderwijsverslag. De macro-rapportages hebben verschillende doelstellingen. Zij geven een beeld van de stand van zaken omtrent specifieke thema's, geven de toestand van het onderwijs weer en plaatsen relevante onderwijsontwikkelingen op de (politieke en maatschappelijke) agenda.

De rol van de inspectie hoger onderwijs (HO) is gewijzigd als gevolg van de uitgangspunten in de nota 'Keur aan kwaliteit'. Op grond hiervan zal de inspectie jaarlijks rapporteren over de staat van het hoger onderwijs, toezicht houden op het systeem van accreditatie en de werking daarvan en bovendien onderzoek doen naar aspecten van de kwaliteit van het hoger onderwijs. Dit laatste vooral als dat vanuit het oogpunt van informatievoorziening aan de burger in het algemeen en aan de student in het bijzonder van belang is.

1.1 Sectoroverstijgende onderwerpen

De rol van de inspectie bij het Onderwijskansenplan

Ook op scholen die participeren in 'Aan de slag met onderwijskansen' (OK-plan) van staatssecretaris Adelmund houdt de inspectie toezicht. Dit toezicht wijkt in principe niet af van scholen die niet in het OK-plan participeren. Het toezicht heeft een proportioneel karakter, dat wil zeggen dat naarmate de kwaliteit van het onderwijs afwijkt van hetgeen van een school verwacht mag worden, het toezicht intensiever wordt. Dit uitgangspunt is ook van toepassing op OK-scholen. Dat neemt niet weg dat in OK-verband wel sprake van toezicht onder bijzondere omstandigheden omdat de activiteiten van de inspectie onderdeel zijn van een bestuurlijke afspraak tussen het Rijk en de betrokken gemeenten. Deze 'bijzondere omstandigheden' leiden ertoe dat de inspectie, in tegenstelling tot 'normaal' toezicht, de volgende extra activiteiten uitvoert.

- 1 Het beschikbaar stellen van gegevens uit het toezicht over PO- en VO-scholen ter ondersteuning van de selectie door de gemeenten van scholen die in het OK-plan gaan participeren.
- 2 Het op verzoek van gemeenten adviseren over schoolontwikkelingsplannen.
- 3 Het toetsen van schoolontwikkelingsplannen in het geval dat een gemeente meer middelen nodig denkt te hebben voor de uitvoering van het schoolontwikkelingsplan dan het reguliere subsidiebedrag (Nfl 100.000,- voor een PO-school en Nfl 250.000,- voor een VO-school). De inspectie toetst de in dit plan voorgestelde aanpak en instrumenten en brengt daarover een advies uit aan de gemeente, in afschrift aan het ministerie van OCenW.
- 4 Feedback geven aan gemeenten, scholen en schoolbesturen over de uitvoering en effecten van schoolontwikkelingsplannen op basis van gegevens uit het intensieve toezicht.
- 5 Verzorgen van schooloverstijgende rapportages over het functioneren van schoolontwikkelingsplannen en over de ontwikkelingen in de kwaliteit van het onderwijs op OK-scholen op landelijk en gemeentelijk niveau.
- 6 Participeren in het expertisenetwerk onderwijskansen, onder andere via de onderwijskansenwebsite (www.onderwijskansen.nl) waarover het Procesmanagement Primair Onderwijs (PMPO) de regie voert.

Om naast het 'normale' toezicht ook bovenstaande activiteiten gecoördineerd te kunnen uitvoeren is binnen de inspectie een projectorganisatie opgericht. Daarin participeren alle PO-, VO- maar ook BVE-inspecteurs die te maken krijgen met scholen/instellingen die in het OK-plan participeren.

Ofschoon het OK-plan zich primair richt op de verbetering van afzonderlijke scholen voor PO en VO wordt er rekening mee gehouden dat gemeenten ook BVE-instellingen kunnen laten

participeren. Alle Regionale Opleidingencentra (ROC's) hebben immers een relatie met gemeenten door de aanbesteding van het budget Educatie. Hierbij wordt Educatie ingezet als instrument voor het bestrijden van onderwijsachterstanden. Bovendien speelt de BVE-sector op gemeentelijk niveau vaak een belangrijke rol in actieprogramma's gericht op de bestrijding van voortijdig schoolverlaten, realisering van doorlopende leerwegen, opvang van allerlei risicogroepen (licht verstandelijk gehandicapten, schoolverlaters uit het speciaal onderwijs, randgroepjongeren) en oudereducatie.

De inspectie is voornemens het toezicht niet uitsluitend tot de door de gemeenten geselecteerde scholen en instellingen te beperken. Nadrukkelijk worden binnen de participerende gemeenten ook de dwarsverbanden in het toezicht betrokken tussen de schoolsectoren en het systeem van de onderwijsvoorzieningen van die gemeente. Dit houdt in dat de inspectie ook oog heeft voor de context waarbinnen de OK-scholen functioneren, zoals het beleid van de betrokken schoolbesturen, de aard en de omvang van de gemeentelijke onderwijsinfrastructuur en de aansluiting tussen enerzijds PO en VO en anderzijds VO en BVE. Ook om deze reden zijn inspecteurs BVE in het project betrokken en zal het toezicht, daar waar nuttig en mogelijk, in gemengde toezichtsteams worden uitgevoerd.

ICT in het onderwijs

De inspectie is betrokken bij verschillende activiteiten die te maken hebben met ICT in het onderwijs.

ICT-schoolportretten

De inspectie is in 2000 begonnen met het maken van ICT-schoolportretten. De aandacht voor ICT in het schooltoezicht wordt in 2002 voortgezet. In de nieuwe toetsingskaders wordt vanuit de ervaringen met ICT-schoolportretten meer aandacht besteed aan schoolgebonden innovatie. In 2002 maakt de inspectie drie soorten portretten.

- 1 Thematische portretten brengen ontwikkelingen voor een bepaald vak of thema in beeld, niet gebonden aan één school. Er wordt in deze gevallen gekeken naar de praktijk in het primaire proces van een aantal scholen, maar ook naar het werk van gespecialiseerde expertisecentra, naar netwerken van scholen en naar initiatieven van uitgeverij, Schoolbegeleidingsdiensten enzovoort. Het portret geeft dan een beeld van innovatieve praktijken in Nederland waarbij ICT een cruciale rol speelt. In 2002 worden vijf thematische portretten gemaakt
- 2 Specifieke ICT-portretten van 'lokale samenwerking' laten zien hoe scholen profiteren van samenwerking met andere scholen, instellingen, bedrijven, lokale overheden. De invalshoek is de betekenis van deze samenwerking voor het primaire proces: leren en lesgeven. Onderwerpen die in deze portretten aan de orde komen: didactische expertise, personeelsbeleid, infrastructuur (in het bijzonder netwerken), gemeenschappelijke inkoop, systeembeheer, investerings- en financieringsarrangementen, gebouwen. In beeld gebracht wordt met name ook wie welke zeggenschap heeft in samenwerkingsverbanden, wat de motieven van betrokkenen zijn en hoe scholen oordelen over het rendement van samenwerking. In 2002 worden vijf portretten 'lokale samenwerking' gemaakt.
- 3 Ten derde bekijkt de inspectie of het mogelijk is ontwikkelingen in scholen gedurende langere periode zichtbaar te maken op Internet. Gedurende een jaar (of langer) worden enkele scholen gevolgd in hun ontwikkeling. Er wordt een site gemaakt waarop informatie, materiaal, beelden van deze scholen te vinden zijn die periodiek worden vernieuwd en die duidelijk maken op welke manier ICT-toepassingen tot ontwikkeling komen. Via de site is contact met de betreffende scholen mogelijk.

Samen met de directie-ICT worden debatten over de schoolportretten georganiseerd en worden ook op andere wijzen de resultaten van de schoolportretten verspreid.

Onderzoek

In 2002 publiceert de inspectie de vijfde meting van de ICT-onderwijsmonitor. Deze zal voor het eerst ook het speciaal onderwijs betreffen.

In 2002 wordt ook de eerste rapportage gepubliceerd van de in 2001 aanbestede ICT-monitor Hoger Onderwijs.

In overleg met de directie-ICT wordt in opdracht van de inspectie ander onderzoek op het terrein van ICT uitgevoerd. Hiervoor is een budget van Nfl. 200.000 beschikbaar.

Internationaal

Afhankelijk van daarover te maken afspraken begint in 2002, samen met andere onderwijsinspecties, in een samenwerkingsverband tussen de Standing International Conference of Control and general Inspectorates (SICI) en het European SchoolNet een project voor het maken van internationaal vergelijkbare ICT-schoolportretten.

In het najaar van 2001 wordt beslist over de rol van de inspectie in het European SchoolNet in meer algemene zin.

Onderwijspersoneel

De kwaliteit van het onderwijsgevend personeel en van het onderliggende (integrale) personeelsbeleid zijn in het onderwijs belangrijke elementen. Het belang van het onderwerp en de samenhang tussen de verschillende sectoren en inspectieactiviteiten hebben ertoe geleid dat de inspectie in 2000 een intersectoraal project is gestart: de programmaraad onderwijspersoneel. In het kader van dit intersectorale project zal de inspectie van het onderwijs gedurende een aantal jaren expliciet aandacht geven aan een viertal op dit onderwerp gerichte activiteiten.

Maatwerk voor Morgen

Het gaat hier om toezicht op de uitvoering van de ministeriële regeling ‘omslag werkwijze eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen binnen de hogescholen’. In dit kader worden de ontwikkelingen op het terrein van meer vraaggericht opleiden binnen zowel de hogescholen als in het voortgezet onderwijs en de BVE-sector in kaart gebracht. De benadering betreft een combinatie van instellingsbezoek aan hogescholen, portretten van scholen die al ver zijn met hun opleidingsfunctie en surveys onder scholen en studenten. Gezien het integrale karakter van het project lerarenbeleid ligt het voor de hand dat de uitvoering van de schoolportretten gecombineerd wordt met de activiteiten in het kader van Integraal Personeels Beleid (IPB) en assessment zij-instroom.

Integraal Personeels Beleid

Het overheidsbeleid is er onder andere op gericht de centrale sturing te beperken en de rol van de instellingen te versterken. Hieruit volgt dat het management en het personeelsbeleid versterkt dienen te worden. In het regeerakkoord en de Onderwijs-CAO 1999-2000 werd overeengekomen het personeelsbeleid in scholen en de arbeidsvoorwaarden (waaronder mogelijkheden voor beloningsdifferentiatie) te moderniseren. Doel van deze afspraken is het creëren van betere voorwaarden, noodzakelijk voor de realisatie van de onderwijskundige vernieuwing en de verhoging van de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar. Integraal Personeels Beleid is per definitie samenhangend beleid, dat wil zeggen dat het gaat om personeelsbeleid dat in samenhang met het overige beleid van de school of onderwijsinstelling staat. Het integrale aspect van IPB kan gezien worden als een volgende weg stap in een ontwikkelingsproces waarbij het personeelsbeleid wordt afgestemd op de toekomstdoelen die de school heeft en op het onderwijskundig beleid dat hij wil realiseren.

Dit vraagt van instellingen een investering waarvoor zij - via diverse regelgevingen in de afgelopen jaren (waaronder het schoolprofielbudget) - extra middelen hebben ontvangen. Met het ministerie is afgesproken dat de inspectie de monitor van de ontwikkeling met betrekking tot IPB op instellingsniveau zal uitvoeren. In het kader van deze monitor zullen in 2002 de volgende activiteiten worden uitgevoerd.

- Monitoringsonderzoek. Via een monitoringsonderzoek worden de ontwikkeling en implementatie van IPB gevolgd op een representatieve groep scholen. In 2001 hebben de eerste onderzoeksactiviteiten plaatsgevonden, uitgevoerd door de onderzoeksinstelling Research voor Beleid. In de jaren 2002 tot 2005 zal dit monitoringsonderzoek worden voortgezet. Jaarlijks wordt een voortgangsrapportage gemaakt ten behoeve van de minister.
- Schoolportretten (schooljaar 2001/2002). Doel van deze portretten is het zichtbaar maken en analyseren van de praktijk inzake de ontwikkeling van IPB. De portretten beschrijven op de concrete praktijk van betreffende scholen in beeld en hebben daarmee een informatieve functie. De verschillende instrumenten om aan personeelsbeleid invulling te geven, waaronder competentie management, kunnen hierin als voorbeeld naar voren komen. Bij de portretten zal een duidelijke verbinding gelegd worden met de portretten die in het kader van Maatwerk voor Morgen en assessment zij-instroom ontwikkeld moeten worden, alsmede met een of meer thematische ICT-portretten.
- Regulier schooltoezicht. In de periode tot de invoering van de nieuwe werkwijze eind 2002 zal de inspectie informatie uit de bestandsopname gebruiken. Regulier toezicht is daarmee een informatiebron voor de toezichtsfunctie in het kader van dit project. In het kader van het project IPB zal gekeken worden welke informatie, die verzameld wordt in de bestandsopname, nu al beschikbaar en bruikbaar is. Een voorbeeld is de aanwezigheid van scholingsplannen en de vraag in hoeverre die opgesteld worden in relatie tot enerzijds de doelen/missie van de instelling en anderzijds functioneringsgesprekken.

Na invoering van de nieuwe werkwijze zal IPB bij de toezichtsarrangementen worden verwerkt. Op welke wijze dat gebeurt zal nader worden bezien.

Assessment zij-instroom

De Interim-wet 'Zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs' is eind juli 2000 in werking getreden. Het Uitvoeringsbesluit volgde in december van dat jaar. Door deze wet kunnen scholen iemand als leraar benoemen die niet in het bezit is van een onderwijsbevoegdheid, maar die wel in staat wordt geacht om aan de slag te gaan als leraar en daarnaast zijn/haar bevoegdheid te behalen. Zijn/haar geschiktheid moet blijken uit een formele geschiktheidsverklaring conform de regeling 'model geschiktheidsverklaring Interim-wet zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs'. Deze verklaring wordt afgegeven door een van de assessment-centra zoals die door de hogescholen en universiteiten zijn ingericht. De inspectie houdt toezicht op de kwaliteit van deze centra.

Binnen een periode van maximaal twee jaar moeten deze leraren met behulp van een toegesneden scholing en begeleiding kunnen voldoen aan bekwaamheidseisen zoals die ook gelden voor de reguliere akten van bekwaamheid. De inspectie houdt tevens toezicht op de kwaliteit van dit scholings- en begeleidingstraject.

Gedurende deze periode van maximaal twee jaar behoeft de school geen verzoek om dispensatie conform artikel 33.3 aan te vragen. In het kalenderjaar 2002 zal de inspectie nader onderzoek verrichten naar de omvang van het personeelsbestand waarvoor, in weerwil van de gecreëerde weg van de zij-instromer in het beroep, toch een aanvraag om toepassing van artikel 33.3 bij de inspectie is ingediend.

In het kalenderjaar 2002 zal de inspectie voorts alle assessmentcentra doorlichten met behulp van een toetsingskader dat in het kalenderjaar 2001 is ontwikkeld. Ook zijn in 2001 reeds alle Plannen van Aanpak bestudeerd. Over de kwaliteit van deze Plannen van Aanpak en over de kwaliteit van de assessmentcentra in zoverre ze werkzaamheden verrichten ten aanzien van de zij-instromers in het beroep, zal in 2002 worden gerapporteerd.

In het kalenderjaar 2002 zullen tevens 20 scholen met een opleidingsfunctie (zowel PO als VO) waar zij-instromers in het beroep werkzaam zijn, worden bezocht. Met alle betrokken actoren in deze scholen worden gesprekken gevoerd. Ook zal lesbezoek plaatsvinden. Over de bevindingen op de scholen met een opleidingsfunctie wordt in 2002 een eerste rapportage opgeleverd.

Convenant Startbekwaamheden Primair Onderwijs

In 2000 ondertekenden de Minister van OCenW en de voorzitter van de HBO-Raad het 'Convenant startbekwaamheden voor het primair onderwijs'.

De Inspectie van het Onderwijs heeft de opdracht ontvangen onderzoek te doen naar de implementatie van de startbekwaamheden primair onderwijs in de opleidingen tot leraar basisonderwijs.

De inspectie is verzocht te rapporteren over de wijze waarop en de mate waarin de startbekwaamheden voor het primair onderwijs vorm hebben gekregen in de onderwijsprogramma's van de opleidingen tot basisonderwijs.

Op basis van het onderzoek zal de inspectie in 2001 en in 2002 over haar onderzoeksresultaten rapporteren. In het laatste kwartaal van 2001 zijn de eerste onderzoeksresultaten over het eerste rapportagejaar beschikbaar.

De uitvoering van het geheel aan activiteiten wordt geregisseerd door een programmaraad waarin alle betrokkenen participeren. In het Onderwijsverslag 2002 zal gerapporteerd worden over het intersectorale lerarenproject.

Examens

Examens blijven een belangrijk ijkpunt vormen voor de kwaliteit van de school. Dat betekent dat ook in het werk van de inspecties VO en BVE aan de examens veel aandacht geschonken zal blijven worden. Het toezicht strekt zich enerzijds uit tot het controle-aspect van de naleving van wet- en regelgeving ter zake, anderzijds tot het evaluatieve aspect met betrekking tot de kwaliteit van de school of instelling.

Het controle-aspect manifesteert zich op het terrein van de examendocumenten en op de juiste, volgens wet- en regelgeving vastgelegde, uitvoering van de examenonderdelen.

Homodiscriminatie in het onderwijs

De staatssecretaris heeft de Tweede Kamer toegezegd dat met de inspectie zal worden overlegd op welke wijze het toezicht op homodiscriminatie kan worden geïntensiveerd. De inspectie zal een projectgroep formeren die tot taak krijgt om de belangrijkste belemmeringen voor de bespreekbaarheid van homoseksualiteit in het onderwijs op te sporen. Op basis daarvan zal de inspectie een voorstel doen voor een meer structurele uitoefening van het toezicht op dit aspect in de onderscheiden sectoren.

Omdat er sprake is van veel - vaak ook door het rijk gesubsidieerde - initiatieven en activiteiten naar en in het onderwijs, zal de projectgroep in eerste instantie aansluiten bij de ervaringen van de verschillende instellingen zoals COC, Empowerment, APS (transferpunt) enzovoort. De projectgroep zal de ervaringen van deze instellingen en de resultaten van beschikbaar onderzoek analyseren en op basis daarvan voorstellen doen voor uitoefening van het toezicht in de verschillende sectoren; de aard van het toezicht kan per sector verschillen. De resultaten kunnen daarnaast ook aanleiding zijn tot het formuleren van een gepreciseerde onderzoeksvraag ten behoeve van een nader onderzoek door een externe onderzoeksinstelling. In het najaar van 2002 zal over dit onderwerp worden gerapporteerd.

Onderwijslezing

Evenals in de twee voorgaande jaren zal de Inspectie van het Onderwijs in 2002 de organisatie van de Onderwijslezing ter hand nemen en daarmee de in 1999 ingezette traditie voortzetten. Het doel van de lezing is om elk jaar opnieuw een maatschappelijk relevant thema onder de aandacht te brengen van de politiek en de belangrijkste spelers in het onderwijsveld en de maatschappij. Het thema van de lezing zal evenals tijdens de voorgaande edities nauw aansluiten bij de thematiek, zoals die in het Onderwijsverslag over het jaar 2000 aan de orde is gesteld. Afhankelijk van het onderwerp zullen de verschillende sectoren bijdragen leveren aan de wetenschappelijke onderbouwing van de presentatie. Ook zullen wederom terzake deskundigen worden gevraagd een inhoudelijke bijdrage te leveren aan de voorbereiding van de lezing dan wel aan de lezing zelf.

Internationale samenwerking

Ook in 2002 is de internationale samenwerking van de inspectie vooral gericht op twee speerpunten:

- werkwijzen-toezichtskaders-proportionaliteit en andere aspecten van professionaliteit;
- vormen van gezamenlijk inspecteren, op basis waarvan uitspraken van vergelijkende aard kunnen worden gedaan over aspecten van kwaliteit.

Beide speerpunten zijn aan de orde zowel in de bilaterale samenwerking met buur-inspecties als in de samenwerking in het verband van SICI, de Standing International Conference of Central and General Inspectorates of Education met nu 17 leden.

Naast deze twee speerpunten voert de Nederlandse inspectie een ruimhartig beleid bij het ontvangen van buitenlandse bezoekgroepen (circa 20 per jaar) aan wie inspectiewerk wordt getoond (onder andere door middel van schoolbezoeken).

De samenwerking van bilaterale aard met de inspecties van Engeland, Vlaanderen, Noordrijnland-Westfalen, Schotland en Nedersaksen zal worden voortgezet volgens de afspraken die in 2001 zijn herbevestigd of geactualiseerd. Dit betekent dat bilateraal bijeenkomsten in kleinere en grotere kring zullen worden georganiseerd, waarin ervaring en ideeën over onderwerpen in het werk worden besproken. Voorbeelden hiervan zijn:

- met de Vlaamse en met de Engelse inspectie de verdere ontwikkeling van het proportionele toezicht(twee bilaterale conferenties);
- met de inspecties in de twee Duitse buurlanden de keuze van de kenmerken van kwaliteit die in toezichtskaders worden uitgewerkt en de uitwerking daarvan in indicatoren(twee bilaterale conferenties);
- met de inspecties van Engeland en Vlaanderen de wijze van toezicht houden in het speciaal onderwijs c.q. de expertisecentra;
- met de inspecties van Schotland en Vlaanderen de ervaringen met het gezamenlijk inspecteren van instellingen voor beroepsonderwijs in kleine projecten uit 2000 en 2001; de conferentie zal gericht zijn op het verkrijgen van feedback op zowel het Nederlandse toezichtskader als op de evaluatie van wat buitenlandse collega's in Nederlandse instellingen gezien hebben.

Met Nedersaksen wordt een omvangrijk project - dat in 2001 is gestart - voor het gezamenlijk inspecteren van 'didactisch handelen' in scholen voor PO, VO en BVE voortgezet. Het project is gericht op voorlopige publicaties met vergelijkingen van aspecten van didactisch handelen, eind 2002. Dan zal ook het vergelijkbare werk voor basisonderwijs met de Vlaamse en Engelse inspectie kunnen uitmonden in publicaties.

Met de Vlaamse inspectie (VO) wordt in 2001 en 2002 het project 'Zelfevaluatie Vlaanderen, Nederland' uitgevoerd. In twee keer vier scholen wordt de zelfevaluatie van de scholen geëvalueerd aan de hand van criteria die tussen de twee inspecties en met het project Q5 van de Nederlandse VVO (zie bij de sector VO) worden ontwikkeld. Deze zelfevaluaties zullen vervolgens worden gehanteerd voor reguliere schoolbezoeken aan deze scholen. In een eindpublicatie in het najaar van 2002 zal ook een vergelijking tussen de twee groepen scholen in de context van de twee landen worden gemaakt. Hetzelfde onderwerp 'evaluatie van de zelfevaluatie van scholen' is overigens ook aan de orde in een SICI-project (door de Europese Commissie gesubsidieerd) waaraan vijftien inspecties meedoen en waarin geprobeerd zal worden een set criteria te ontwikkelen voor de beoordeling van zelfevaluaties; dit alles in het kader van de ontwikkeling van ideeën en werkwijzen in - wat wij in Nederland noemen - het proportionele toezicht. Vanuit de Nederlandse inspectie zal het bilaterale project met Vlaanderen als casus worden ingebracht in het SICI-project.

Met de inspectie van Noordrijnland-Westfalen is in de tweede helft van 2001 meegedaan aan de evaluatie van de Schulprogrammentwicklung aldaar; door in 10 van de 6.700 scholen mee te doen aan de evaluatie in de school en door mee te doen aan werkbijeenkomsten. Daarover zal de

inspectie een rapport inbrengen in de totale set van rapporten en gegevens, waarop door het ministerie in Düsseldorf de evaluatie in de eerste helft van 2002 zal worden gebaseerd. Het ligt in de rede dat de betreffende groep inspecteurs een rol zal spelen bij die verdere evaluatie en ontwikkeling, maar afspraken moeten nog gemaakt worden.

Met de inspectie in Engeland zijn principe-afspraken gemaakt voor projecten op het terrein van reken/wiskunde-onderwijs in de basisschool (PO) ; voor 'zelfstandig leren' in de bovenbouw van het VO (studiehuis); voor schoolportretten aangaande ICT (PO en VO); voor inspecteren in de BVE-sector. Deze afspraken worden in de tweede helft van 2001 nader uitgewerkt.

In oktober 2001 wordt in het kader van de viering van het 200-jarig bestaan van de inspectie onder andere een International Meeting gehouden. De afwerking daarvan (verslagboeken; vervolcontacten en vervolgbezoeken) zal voor het grootste deel in 2002 plaatsvinden. Dat geldt ook voor de afwikkeling van de General Assembly van SICI, die eraan gekoppeld is.

In 2002 zal aan circa vijf SICI-workshops worden deelgenomen over diverse onderwerpen. De Nederlandse inspectie zal zelf een workshop voor ongeveer twintig inspecteurs uit SICI-inspecties organiseren en aanbieden over 'Tijd in het onderwijs' in april 2002.

In 2001 heeft het SICI-bestuur een project voorbereid - in samenwerking met de OESO - over het gezamenlijk evalueren van 'Didactisch handelen' met tien à vijftien inspecties en met eventueel ook andere evaluatie-groepen. Als dit project gestart kan worden (er is veel belangstelling maar de kosten van leiding en overhead moeten nog bijeengebracht worden van buiten de inspecties) zal Nederland er aan deelnemen. Eerder is al melding gemaakt van deelname aan het SICI-project over zelfevaluatie.

2 SECTOR PRIMAIR ONDERWIJS, WAARONDER DE EXPERTISECENTRA

2.1 De vormgeving van het toezicht

Binnen het toezicht zijn twee varianten in schoolonderzoek te onderscheiden, namelijk 'regulier schooltoezicht' (RST) en 'integraal schooltoezicht' (IST). Bij de sector PO betreft RST de eerste en IST de tweede orde-variant.

De vraag die centraal staat bij een schoolonderzoek RST luidt: *'Komen op de school de indicatoren die de kern van goed onderwijs vormen in voldoende mate voor?'*

Bij RST kijkt de inspectie daartoe naar de opbrengsten van de school en naar de kern van enkele belangrijke kwaliteitsaspecten van het onderwijsleerproces (het leefstofaanbod, de leertijd, het didactisch handelen van de leraren en de leerlingenzorg). Tevens besteedt zij vóór en tijdens dit schoolonderzoek aandacht aan het schoolplan en de schoolgids. Bij scholen die ressorteren onder de WEC (Wet Expertisecentra) waardeert de inspectie ook het pedagogisch klimaat. Een schoolonderzoek RST bestaat uit gesprekken met de directie en de zorgcoördinator op basis van vooraf geanalyseerde schooldocumenten, enkele lesobservaties en een gesprek met het schoolteam. Ook wordt op basis van vragenlijsten vooraf informatie over de school verzameld. De school ontvangt van het bezoek een rapport.

Een schoolonderzoek RST duurt voor een school voor basisonderwijs (BaO) doorgaans een dag, voor een school voor speciaal basisonderwijs (SBO) twee dagen. Het wordt uitgevoerd door één inspecteur. Voor een grotere school met meerdere locaties kunnen anderhalf à twee dagen (BaO) en twee-en-een-half à drie dagen (SBO) nodig zijn. Zo nodig wordt het bezoek uitgevoerd door meerdere inspecteurs.

Voor een SO/VSO-school, vallend onder de WEC, duurt dit bezoek door de aanwezigheid van zowel SO- als VSO-afdelingen en de noodzaak meer tijd te reserveren voor de analyse van de leerlingenzorg, als regel twee dagen.

Bij een schoolonderzoek IST waardeert de inspectie in onderlinge samenhang de kwaliteit van het onderwijsleerproces (leerstofaanbod, leertijd, pedagogisch klimaat, didactisch handelen en leerlingenzorg), de opbrengsten van het onderwijs, de condities waaronder het onderwijs plaatsvindt (kwaliteitszorg, professionalisering, interne communicatie en externe contacten, contacten met ouders en inzet van middelen) en schooladministratie en schoolprocedures. IST resulteert evenals RST in een systematische beoordeling/waardering van het onderwijs in een school en is tevens gericht op het stimuleren van een verdere ontwikkeling van dat onderwijs. IST kan op deze manier een belangrijke bijdrage leveren aan een eigen kwaliteitsbeleid van scholen.

Bij IST wordt een schoolonderzoek, al naar gelang de grootte en/of de complexiteit van een school, uitgevoerd door één of meer inspecteurs. Bij dit schoolonderzoek wordt van de school gevraagd om voorafgaand aan het schoolbezoek, door middel van het beantwoorden van vragenlijsten, gegevens aan de inspectie te leveren. Na het analyseren van schooldocumenten en de ontvangen ingevulde lijsten voert de inspectie het schoolonderzoek uit.

Scholen worden voornamelijk in het kader van RST bezocht. Indien de resultaten van RST daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld omdat bepaalde aspecten van het onderwijs die er toe doen op een school niet van aanvaardbare kwaliteit blijken te zijn, kan op die school een IST-onderzoek worden uitgevoerd.

Scholen die op grond van de resultaten van een IST-onderzoek duidelijk onder een aanvaardbaar niveau blijken te scoren, komen in aanmerking voor vormen van 'geïntensiveerd schooltoezicht' (GST). Met het bevoegd gezag van zo'n school worden afspraken gemaakt over het naleven van wettelijke voorschriften en het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Bij vervolfbezoeken in het kader van GST gaat de inspectie na of de gemaakte afspraken worden nagekomen en worden de effecten van het kwaliteitsverbeterplan geëvalueerd.

De uitkomsten van dit toezicht vormen jaarlijks de basis voor het in beeld brengen van de kwaliteit van het onderwijs op scholen voor BaO, SBO en (V)SO in het Onderwijsverslag en in generaliserende rapporten. Mede daartoe wordt jaarlijks een representatieve steekproef getrokken van scholen voor basisonderwijs. Op deze scholen wordt een IST-onderzoek uitgevoerd.

Over scholen vallend onder WEC rapporteert de inspectie schoolsoort-gericht.

Het toezicht wordt door de sector PO uitgevoerd op in totaal 7.339 basisscholen (BaO), 420 speciale scholen voor basisonderwijs (SBO) en 346 expertisecentra (EC), in totaal 8105¹ scholen (bron: ODIN 1 januari 2001).

In 2002 zullen ongeveer 1925² scholen voor BaO, SBO en EC worden bezocht met RST en 448 scholen met IST. Dat aantal is gelijk aan dat van 2001. Het aantal GST-onderzoeken wordt geschat op 100. Op het moment dat een GST-onderzoek moet worden afgelegd gaat dat ten koste van het aantal onderzoeken RST. In totaal zal dus ongeveer eenderde deel van de scholen (2373 scholen) worden bezocht.

Ongeveer 320 schoolonderzoeken IST BaO zijn vanuit de steekproef gepland.

2.2 Inhoudelijke thema's in de sector PO

In het Onderwijsverslag 2002 rapporteert de sector PO samenvattend over de staat van het onderwijs. Hierbij wordt voor ieder kwaliteitskenmerk (en de daarbij behorende indicatoren) een beoordeling gegeven op 'nationaal niveau'.

Het materiaal verzameld in het schooljaar 2001/2002 bij de RST- en (vooral) de IST-onderzoeken is de basis voor het Onderwijsverslag.

Naast de inspectiebrede rapportage in het Onderwijsverslag 2002 rapporteert de sector PO afzonderlijk over de volgende thema's³:

¹ In een aantal gevallen zal het schoolonderzoek niet de gehele school, maar een vestiging als 'object van toezicht' hebben. Daarom moet telkens als er in deze tekst aantallen scholen worden vermeld, worden gelezen 'aantal scholen dan wel vestigingen'.

² Aantallen schoolonderzoeken zijn nog niet definitief. Voor 2002 zijn op dit moment - gelet op afronding van de bestandsopname, de invoering van proportioneel toezicht en de implementatie van de reorganisatie - nog geen exacte getallen te noemen.

³ Het aantal thema's wordt mogelijk nog uitgebreid; 2002 is een overgangsjaar vanwege afronding bestandsopname en reorganisatie inspectie.

Het Onderwijskansenplan (zie ook VO)

Het Onderwijskansenplan (OKP) is gericht op verbetering van de kwaliteit van slecht functionerende PO- en VO-scholen met veel risico-leerlingen en op vergroting van maatschappelijke kansen van risico-leerlingen. Het plan richt zich in eerste instantie op de G4 (start in 2000) en daarna op de G32 (start in 2001) en gaat uit van een aanpak waarin alle betrokken partijen (rijksoverheid, gemeente en schoolbesturen) samenwerken om het functioneren van de bedoelde scholen te verbeteren. Van de inspectie PO en VO wordt verwacht dat zij:

- gegevens over scholen aanleveren met het oog op het maken van een selectie door lokale overheid en daarbij behorende schoolbesturen;
- intensief toezicht houden op de geselecteerde scholen op basis van een door alle partijen geaccordeerd plan-van-aanpak;
- participeren in overleg over aangewezen OK-scholen;
- werkwijzen en aanpak intern op elkaar afstemmen;
- regelmatig nagaan of het schoolontwikkelingsplan tot de gewenste resultaten leidt;
- hun expertise beschikbaar stellen op het gebied van onderwijs in achterstandssituaties, schoolverbetering en Vroeg Voorschoolse Educatie (VVE);
- bijdragen leveren aan gemeentelijke onderwijsrapporten over de staat van het onderwijs in de onderscheiden en gezamenlijke G4;
- rapporteren over de uitvoering van het OKP door de betrokken gemeenten in het bijzonder over de rol van de inspectie daarin en over de effecten op schoolniveau.

Voor de uitvoering van de inspectie-activiteiten met betrekking tot VVE is een toetsingskader ontwikkeld. De inspectie begint haar activiteiten op basisscholen die een relatie hebben met OKP.

ICT

Om de ontwikkeling van ICT te kunnen volgen, is de inspectie in 1998 op grond van een toetsingskader gestart met het volgen van de ontwikkelingen in het gebruik van ICT. Daarbij is tevens aandacht geschonken aan de mate van gebruik buiten het onderwijsleerproces: de computer als werkomgeving voor leraren en leerlingen. Ook is aandacht geschonken aan de aard en de intensiteit van de begeleidingsafspraken door schoolbegeleidingsdiensten bij de implementatie van ICT.

In 1999 volgde de inspectie de ontwikkelingen van ICT op zowel een aantal voorhoedescholen als niet-voorhoedescholen. In 2000 zijn de accenten gelegd op de ICT-deskundigheid van leraren en het leren door middel van ICT.

Gegevens over de ontwikkelingen van ICT in basisscholen worden in 2001/2002 verzameld tijdens de schoolbezoeken IST en de ICT-monitor (IVA/ITS). De vraag die hierbij centraal staat is in welke mate ICT in het onderwijs is geïntegreerd. Naast het huidige toetsingskader wordt in 2002 een aparte (diepte) module voor ICT ontwikkeld in het kader van het proportioneel toezicht. In het Onderwijsverslag wordt gerapporteerd over de ontwikkelingen.

Leerlinggebonden financiering (Lgf)

De beleidsmaatregelen in het kader van de leerlinggebonden financiering stellen nieuwe eisen aan het beleid van scholen voor basisonderwijs met betrekking tot de toelating van leerlingen. Per 1 augustus 2001 zijn beleidsmaatregelen voorzien in het kader van de leerlinggebonden financiering. Hierdoor worden nieuwe eisen gesteld aan het beleid van scholen voor basisonderwijs met betrekking tot de toelating van leerlingen. De inspectie zal vanaf de invoering van dit beleid de ontwikkelingen op de scholen nauwgezet volgen en daarover vervolgens rapporteren.

Cultuur en school

Cultuur is een facet van het gehele onderwijsprogramma. Door gebruik te maken van de deskundigheid en de materialen van culturele instellingen kunnen de scholen het onderwijsprogramma verrijken. De inspectie inventariseert hoeveel scholen (functionele)

contacten onderhouden met culturele instellingen en onderzoekt op welke wijze scholen gebruik maken van het aanbod op het gebied van literatuureducatie.

Personeelsbeleid

In het OV 2002 wordt gerapporteerd over integraal personeelsbeleid (IPB), lerarentekort en zij-instromers:

- de inspectie verzamelt informatie aan de hand van het toezichtsinstrumentarium. De gegevens worden gebruikt voor inspectiebrede rapportages over het personeelsbeleid;
- de inspectie volgt nieuwe initiatieven ten behoeve van de lerarenthematiek en ontwikkelt waar nodig instrumenten om dit in beeld te brengen.

Klachtenregeling en ouderbijdrage in de schoolgids

Door toetsing van een steekproef van de schoolgidsen voor het schooljaar 2001/2002 zal antwoord worden gegeven op de volgende onderzoeksvragen:

- wordt de klachtenregeling door scholen in de schoolgids voldoende duidelijk toegelicht?
- wordt de weg waarlangs ouders een klacht kunnen indienen voldoende duidelijk gemaakt?

Tevens zal worden getoetst of in de schoolgidsen adequaat en volgens de wettelijke voorschriften wordt geïnformeerd over ouderbijdrage.

Onderwijs aan zieke leerlingen

De inspectie brengt de kwaliteit van het onderwijs aan zieke kinderen in kaart, nu de wet- en regelgeving omtrent dit onderwijs gewijzigd is.

OALT

In overleg met de Stuurgroep Beleidsgericht Primair Onderwijs (BOPO) worden de ontwikkelingen op het gebied van Onderwijs Allochtoon Levende Talen (OALT) en taalondersteuning door de inspectie in 2001 en 2002 gevolgd. In 2001 is een rapportage uitgebracht en er wordt een toetsingskader ontwikkeld voor OALT-buitenschools. In 2002 wordt gerapporteerd in het Onderwijsverslag.

In het schooljaar 2001-2002 wordt een pilot uitgezet om de kwaliteit van OALT buitenschools te gaan beoordelen.

Fries

In 2002 worden gegevens verzameld op de Friese basisscholen over het onderwijs in de Friese taal. In 2003 volgt daarover een rapportage.

Asielzoekersscholen

Deze activiteit is erop gericht de kwaliteit van het onderwijs aan asielzoekersleerlingen te beoordelen. In 2000 is een apart toetsingskader voor RST ontwikkeld. In 2002 gebeurt dit ook voor IST.

Naast de inspectiebrede rapportage in het Onderwijsverslag 2002 rapporteert de sector PO over de volgende thema's:

- Groepsgrootte en kwaliteit. Vanaf het moment dat extra middelen beschikbaar zijn gesteld voor het verkleinen van groepen in de onderbouw van het basisonderwijs, onderzoekt de inspectie twee maal per jaar (peildata 1 mei en 1 oktober) het aantal leerlingen in de groepen 1 tot en met 4. Tevens gaat ze na hoe de kwaliteit is van het onderwijsleerproces in de onderbouw.
- Inventarisatie plaatsingsproblematiek en thuiszitters
Tijdens de invoeringsjaren van de WPO en de WEC worden de wachtlijsten bij SBaO-scholen en (V)SO-scholen geïnventariseerd.
- Schoolportretten ICT

- De sector PO draagt in 2002 bij aan 10 schoolportretten ICT.
- Intercultureel Onderwijs (ICO).

2.3 Kwantitatieve gegevens

In 2002 worden 1.925 scholen bezocht voor RST. Voor een schoolonderzoek RST is een toetsingskader inclusief instrumentarium beschikbaar; per RST-onderzoek BaO zijn voor een inspecteur 2,5 werkdagen gereserveerd (voor grote en/of complexe scholen of voor andersoortige duo-onderzoeken 3,5 werkdagen). Voor onderzoeken SBO zijn 3,5 werkdagen gereserveerd. In 2002 worden 448 scholen bezocht voor een schoolonderzoek IST. Voor zo'n schoolonderzoek is eveneens een toetsingskader inclusief instrumentarium beschikbaar; per IST-onderzoek zijn 6,5 werkdagen gereserveerd (voor grote en/of complexe scholen of voor andersoortige duo-onderzoeken 9,5 werkdagen).

Als er GST-onderzoeken (naar schatting 100) worden gedaan gaan deze ten koste van het aantal RST-bezoeken. Een GST-onderzoek wordt gespreid over twee jaren en het wordt altijd door twee inspecteurs uitgevoerd. Voor de eerstverantwoordelijke inspecteur zijn 5 dagen per onderzoek per jaar gereserveerd, voor de duo-inspecteur 3 dagen.

2.4 Producten

In het jaar 2002 zal de sector PO de volgende producten opleveren:

- ieder RST-, IST- en GST-onderzoek levert een rapport op; dit betekent dat in 2002 de volgende schoolonderzoekrapporten verschijnen:
 - 1.925 RST-rapporten
 - 448 IST-rapporten
 - naar schatting 50 rapporten als afronding van een GST-traject. Deze zullen in mindering worden gebracht op het aantal RST-rapporten
- daarnaast wordt over de volgende thema's gerapporteerd:
 - groepsgrootte en kwaliteit
 - inventarisatie plaatsingsproblematiek en thuiszitters SBO
 - inventarisatie plaatsingsproblematiek en thuiszitters (V)SO
 - ICO
- de sector PO draagt bij aan 10 schoolportretten ICT
- gepland zijn ongeveer 100 verslagen van controles, klachten en andere activiteiten.

In het Onderwijsverslag 2002 zal de sector PO speciale aandacht schenken aan de volgende thema's:

- achterstandsscholen (OKP) i.c. voor- en vroegschoolse educatie
- ICT
- leerlinggebonden financiering
- cultuur en school
- personeelsbeleid
- klachtenregeling en ouderbijdrage in de schoolgids
- onderwijs aan zieke leerlingen
- OALT
- asielzoekersscholen

Daarnaast zal de sector PO naar verwachting een aantal adviezen uitbrengen. Het gaat hier zowel om gevraagde en ongevraagde adviezen over onderwijsinhoudelijke zaken, als om adviezen naar aanleiding van verzoeken van het departement of op basis van specifieke wettelijke taken.

3 VOORTGEZET ONDERWIJS

3.1 Vormgeving van het toezicht

Sinds 1999 werkt de inspectie voortgezet onderwijs met een nieuwe vorm van toezicht: Regulier Schooltoezicht (RST). Daarbij wordt binnen de vigerende wettelijke kaders aangesloten bij vernieuwingen van het toezicht zoals beschreven in de beleidsnota 'Naar een stimulerend toezicht'.

In het kader van de bestandsopname wordt voor de bepaling van de objecten van toezicht (OVT's) in het VO de volgende redenering gehanteerd. Uitgangspunt voor het OVT is het Brinnummer. Waar het Brinnummer feitelijk fungeert als overkoepelende code voor 'afzonderlijke' scholen, vormen de afzonderlijke scholen het object van toezicht. Wanneer een school bestaat uit meerdere vestigingen worden binnen de school samenhangende onderwijskundig-organisatorische eenheden onderscheiden. Voor een afzonderlijke onderwijskundig-organisatorische eenheid gelden de volgende criteria:

- de eenheid is maatschappelijk herkenbaar (voor ouders, overheid, concurrentie);
- de eenheid kent, zo mogelijk, instroom vanuit het basisonderwijs, (examen)resultaten voor minimaal één opleiding en uitstroom/doorstroom naar vervolgonderwijs (al dan niet binnen de school);
- de eenheid is voor een groot gedeelte organisatorisch en onderwijskundig verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs in de bewuste eenheid.

Daarnaast worden die onderwijskundige eenheden die door fusie-operaties op korte termijn zullen overgaan in grotere eenheden, na 2001 bezocht als onderdeel van die grotere eenheden. Op deze wijze worden ten behoeve van de bestandsopname circa 1.200 objecten onderscheiden.

RST in 2002

Binnen RST worden in 2002 de volgende vijf domeinen onderzocht:

- 1 opbrengsten;
- 2 onderwijsleerproces;
- 3 leerlingenzorg;
- 4 organisatie en beleid;
- 5 de uitgangspositie van de school.

Aan het eind van het onderzoek doet de inspectie mondeling verslag van de voorlopige bevindingen en conclusies. In dit verslag worden ook de onderdelen genoemd die naar het oordeel van het bezoekende inspectieteam verbetering behoeven.

De bevindingen en conclusies worden opgenomen in een rapport dat wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bezoekende inspectieteam. De inspectie publiceert de vastgestelde rapporten op internet.

Proportioneel toezicht

Er zal, wanneer de resultaten van een RST-bezoek daar aanleiding toe geven, steeds ruimte moeten zijn voor een vervolg op dit bezoek. Voor een school die voldoende kwaliteit biedt, is geen nazorg nodig. De inspectie komt daar in de komende twee jaar in principe niet weer. Indien de situatie op de school zorgelijk is, vraagt dat om een intensieve vorm van toezicht van de inspectie. De te ontwikkelen vormen van proportioneel toezicht zullen op deze scholen worden ingezet. Scholen die op bepaalde kwaliteitskenmerken onvoldoende kwaliteit leveren, krijgen een vorm van monitoring.

Toezicht particuliere VO-opleidingen

Onder 'andere reguliere' VO-opleidingen worden in dit Jaarwerkplan de volgende opleidingen verstaan:

- MAVO binnen AOC;
- VBO-groen in VO-scholen;
- buitenlandse afdelingen van Nederlandse scholen;
- niet door de overheid bekostigde scholen (particuliere scholen).

Over het toezicht op de MAVO binnen AOC en VBO-groen in VO-scholen zijn afspraken gemaakt met de inspectie landbouwonderwijs. Het toezicht op deze opleidingen wordt uitgeoefend door de Inspectie van het Onderwijs, respectievelijk door de inspectie landbouwonderwijs. Inhoudelijk vindt er in beide gevallen ondersteuning plaats door de andere inspectie in de vorm van samenwerkings-activiteiten.

Het toezicht op de genoemde buitenlandse afdelingen is opgedragen aan één inspecteur VO. Het toezicht op de particuliere scholen is met ingang van het schooljaar 2000/2001 opgedragen aan de inspectie VO, voorzover het secundair onderwijs betreft. Er heeft een volledige inventarisatie plaatsvinden van alle scholen die hieronder vallen. Er zijn momenteel 20 particuliere scholen geregistreerd (het Luzac College telt met al zijn vestigingen voor een). Vervolgens zal het toezicht op deze scholen worden vormgegeven met inachtneming van de specifieke situatie van deze vorm van onderwijs. Een aparte activiteit vormt het adviseren in het kader van artikel 56 WVO. Het toezicht op deze scholen vindt plaats door één inspecteur VO.

3.2 Inhoudelijke thema's in de sector VO

In de beschrijving van de toezichtssystematiek komen de diverse aspecten van een RST-bezoek aan de orde. In het rapport over het bezoek aan de school en in het Onderwijsverslag rapporteert de inspectie over al deze aspecten. Daarnaast blijft het noodzakelijk om aan diverse belangrijke onderwerpen specifiek aandacht te besteden en daarover ook te rapporteren. Dat kan in de vorm van een aparte rapportage, een panelrapportage of als aparte paragraaf in het Onderwijsverslag. Voor een onderzoek naar deze onderwerpen wordt voor een selectie van scholen het meerdaags schoolbezoek gecombineerd in de vorm van een 'verdiepende' module.

Tweede Fase

De afgelopen jaren heeft de inspectie de invoering van de Tweede Fase op de scholen voor HAVO en VWO intensief gevolgd. Zij bracht daartoe specifieke bezoeken aan de scholen. Daarover heeft zij niet alleen in de Onderwijsverslagen gerapporteerd, maar ook in een tweetal afzonderlijke publicaties.

Vanaf schooljaar 2001/2002 zal de inspectie haar toezicht op het onderwijs in de Tweede Fase binnen de systematiek van het RST uitoefenen. Dit betekent dat tijdens de reguliere schoolbezoeken wordt nagegaan hoe de organisatorische en onderwijskundige vernieuwingen van de Tweede Fase gestalte krijgen. Over de bevindingen zal de inspectie rapporteren in het Onderwijsverslag over 2002.

De inspectie onderhoudt regelmatig contacten met het Adviespunt Tweede Fase en met het ministerie over de ontwikkelingen binnen de Tweede Fase.

Examens

In het schooljaar 2001/2002 zal de inspectie VO specifiek aandacht schenken aan inhoud en uitvoering van het schoolexamen, waarbij ook zal worden gekeken naar het programma van toetsing en afsluiting in het derde leerjaar van het VMBO in relatie tot de opbouw van examendossiers. Dit zal mede gebeuren met inschakeling van externe deskundigen. In de periode van het centraal examen zal, volgens een vast te stellen stramien, door alle inspecteurs een aantal scholen bezocht worden met het oog op de evaluatie van de examens. Het gaat daarbij vooral om de wijze waarop de scholen de 'eigen' regels uitvoeren. In 2002 besteedt de inspectie VO

aandacht aan de nieuwe examens die op alle HAVO-scholen voor de tweede keer en op alle VWO-scholen voor het eerst worden afgenomen.

De uit deze activiteiten op systematische wijze verkregen gegevens zullen gebruikt worden voor een rapportage examens dat gepubliceerd zal worden in het Onderwijsverslag 2002. Tevens zullen de relevante gegevens hieruit in het najaar van het jaar 2002 separaat worden gepubliceerd.

Ten behoeve van de voorbereiding en de uitvoering van de werkzaamheden rond de examens zal nauwgezet samengewerkt worden met het ministerie, de CEVO, het CITO en de IBG. Daartoe zal geparticipeerd worden in diverse commissies zoals de Coördinatiecommissie Examens en de Regiegroep Examens.

De Gevalsbeschrijving Examens zal ook dit jaar weer geactualiseerd en precies afgestemd worden op de taken en de bevoegdheden van de inspectie op het terrein van de examens.

Op grond van het Staatsexamenbesluit oefent de inspectie eveneens het toezicht uit op de (profiel)staatsexamens. Voor wat betreft de praktische vormgeving van dit toezicht en de verslaglegging daarover neemt de inspectie deze staatsexamens op dezelfde wijze mee als de schoolexamens.

Invoering van nieuwe leerwegen en ontwikkelingen in SVO/VMBO

Evenals de vorige jaren - waarin de inspectie naast de rapportage in het Onderwijsverslag twee aparte rapporten heeft uitgebracht over de ontwikkelingen in het VMBO/SVO- zal de inspectie VO de veranderingen en vernieuwingen in het VMBO en SVO nauwlettend volgen.

Scholen voor MAVO, VBO en SVO geven op dit moment - na het doorlopen van de voorbereidingsfase in de voorafgaande twee schooljaren - vorm en inhoud aan meerdere complexe en onderling nauw samenhangende veranderingen en vernieuwingen:

- invoering van de leerwegen en nieuwe examenprogramma's (eerste instroom in het derde leerjaar per 1 augustus 2001);
- verbetering van de aansluiting op en doorstroming naar de ROC's;
- omzetting naar en vormgeving van leerweg-ondersteunend onderwijs (LWOO) en praktijkonderwijs (PrO), zowel op schoolniveau als binnen samenwerkingsverbanden VO/SVO.

De inspectie VO zal in 2002 een tweetal rapporten uitbrengen, waarin de diversiteit in kwaliteit en vormgeving van respectievelijk het onderwijs in de VMBO-leerwegen en van het praktijkonderwijs op verschillende scholen in vergelijkende zin tot uitdrukking zal worden gebracht en nader zal worden beschouwd.

De verschillen tussen individuele scholen - zoals waargenomen tijdens schoolbezoeken - zullen gerelateerd worden aan de kwaliteitskenmerken, zoals die door de inspectie worden gehanteerd in het kader van regulier schooltoezicht (RST).

Het Onderwijskansenplan (zie ook PO)

De inspectie VO zal volop bijdragen leveren aan de inspectie-activiteiten rond de uitvoering van het Onderwijskansenplan, zoals die in het eerste hoofdstuk in meer algemene termen staan beschreven.

Het OKP is gericht op verbetering van de kwaliteit van slecht functionerende PO- en VO-scholen met veel risico-leerlingen en op vergroting van maatschappelijke kansen van risico-leerlingen.

Het plan richt zich in eerste instantie op de G4 (start in 2000) en daarna op de G32 (start in 2001) en gaat uit van een aanpak waarin alle betrokken partijen (rijksoverheid, gemeente en schoolbesturen) samenwerken om het functioneren van de bedoelde scholen te verbeteren. Van de inspectie PO en VO wordt verwacht dat zij:

- gegevens over scholen aanleveren met het oog op het maken van een selectie door lokale overheid en daarbij behorende schoolbesturen;
- intensief toezicht houden op de geselecteerde scholen op basis van een door alle partijen geaccordeerd plan-van-aanpak;

- participeren in overleg over aangewezen OK-scholen;
- werkwijzen en aanpak intern op elkaar afstemmen;
- regelmatig nagaan of het schoolontwikkelingsplan tot de gewenste resultaten leidt;
- hun expertise beschikbaar stellen op het gebied van onderwijs in achterstandssituaties, schoolverbetering en Voor- en vroegschoolse educatie (VVE);
- bijdragen leveren aan gemeentelijke onderwijsrapporten over de staat van het onderwijs in de onderscheiden en gezamenlijke G4;
- rapporteren over de uitvoering van het OKP door de betrokken gemeenten in het bijzonder over de rol van de inspectie daarin en over de effecten op schoolniveau.

Voor de uitvoering van de inspectie-activiteiten met betrekking tot VVE is een toetsingskader ontwikkeld. De inspectie begint haar activiteiten op basisscholen die een relatie hebben met OKP.

Wet- en regelgeving

De scholen voor voortgezet (speciaal) onderwijs dienen een aantal wettelijke documenten en formulieren naar de inspectie te zenden. Daarnaast geven de wet- en regelgeving op een aantal punten discretionaire bevoegdheden aan de inspectie. Bij het uitoefenen van deze bevoegdheden wordt landelijk afgestemd.

Het gaat wat de discretionaire bevoegdheden betreft om:

- de toelating tot HAVO 4 (artikel 10 lid 2 IB);
- het verzoek tot vrijstelling van deel vak(ken) bij de toelating tot de bovenbouw HAVO/VWO op grond van artikel 26^e lid 5 en 6;
- de verlenging van de verblijfsduur vbo/mavo (artikel 27 lid 3 WVO) en praktijkonderwijs (art.27, lid 3 WVO);
- de verzoeken om goedkeuring van toepassing van artikel 33, lid 3 en/of 4 en art 35a van de WVO (dispensaties).

Scholen worden jaarlijks door middel van een brochure geïnformeerd over de in te zenden stukken en de te volgen procedures. De inhoudelijke analyse van een aantal relevante wettelijke documenten vindt plaats in het kader van het regulier schooltoezicht. Het gaat hierbij om het schoolplan, de schoolgids, de klachtenregeling, de meldingen vrijstelling basisvorming, het verslag toelating tot het eerste leerjaar, het document evenredige vertegenwoordiging van vrouwen in de schoolleiding, het leerlingenstatuut en (indien van toepassing) programma's en beschrijvingen van contractactiviteiten.

Bij scholen voor speciaal voortgezet onderwijs wordt daarnaast aandacht besteed aan:

- de vervanging (artikel 126 lid 2);
- afwijking van artikel 133 lid 4 op basis van artikel 134;
- de verlenging van de verblijfsduur in het praktijkonderwijs;
- de mededeling over benoeming en ontslag van personeel.

Bij het toezicht op de examens worden de wettelijke formaliteiten op het inspectiekantoor gecontroleerd en gedocumenteerd. Daarbij gaat het om:

- de opgave van de kandidaten voor het centraal examen met de cijfers behaald bij het schoolonderzoek;
- de kandidaten voor het tweede tijdvak;
- dit jaar moeten ook gegevens worden geleverd over de vakken die leerlingen doen in het kader van de bezemregeling;
- de verzamellijst cijfers en de uitslagen van de examens (via de IBG);
- de mededeling examenfaciliteiten gehandicapte en anderstalige leerlingen;
- de melding vrijstelling examen VBO;
- en de berichten over toepassing van artikel 5 (onregelmatigheden) van het examenbesluit.

Berichten van schorsing en verwijdering van leerlingen worden direct conform het Inrichtingsbesluit door het inspectiekantoor afgehandeld. Voorts brengt de inspectie advies uit over aanvragen in het kader van artikel 33.2, 110 en 114 van de WVO.

Zelfevaluatie

In het onderwijs en het onderwijsbeleid wordt in toenemende mate het belang van zelfevaluatie van scholen onderkend. Scholen zijn namelijk zelf verantwoordelijk voor hun eigen kwaliteit en voor de verbetering daarvan.

De inspecties van het onderwijs in verschillende landen stimuleren de ontwikkeling van zelfevaluatie door de scholen en nemen de uitkomsten van deze zelfevaluaties soms reeds als vertrekpunt van hun externe inspectie-evaluatie van de scholen.

Binnen de Nederlandse en Vlaamse onderwijsinspecties wordt het belang van een goede zelfevaluatie door scholen gezien als vertrekpunt van de inspectie-evaluaties binnen de reguliere taak van de inspecties (RST / IST / proportioneel toezicht / schooldoorlichtingen).

In Nederland is om scholen te stimuleren hun eigen kwaliteit systematisch (verder) te ontwikkelen het zogenoemde project Q5 opgezet. In onderling overleg hebben Q5 en de Nederlandse en Vlaamse Onderwijsinspectie besloten om te komen tot een gezamenlijk project dat tot doel heeft helderheid te verschaffen over de verhouding tussen interne en externe kwaliteitszorg en de rol van de Onderwijsinspectie daarin. De organisatie van het project is tweesporig: enerzijds gericht op de ontwikkeling van zelfevaluatie in scholen voor voortgezet onderwijs (het ABC-pilotproject), anderzijds gericht op de inpassing van zelfevaluatie in het inspectie-toezicht (het Vlaams-Nederlandse inspectie-proefproject).

Het project Zelfevaluatie Vlaanderen-Nederland heeft tot doel het in kaart brengen van enkele voorbeelden van 'good practice' van zelfevaluatie, het komen tot kwaliteitsvergelijking van zelfevaluaties van scholen, het verder doordenken van de relatie tussen interne en externe evaluatie van scholen, de inbedding van zelfevaluatie in het reguliere inspectietoezicht / schooldoorlichting.

Rendementgegevens

In de afgelopen jaren heeft de inspectie de kwaliteitskaarten van de scholen voor voortgezet onderwijs geproduceerd. De publicatie van deze kwaliteitskaarten sluit nauw aan bij het in gang gezette kwaliteitsbeleid van scholen, bij de ontwikkelingen in de werkwijze van de inspectie en bij een internationale trend van aandacht voor kwaliteitszorg en vergelijking van scholen. Met name de schoolgids is bedoeld als instrument om te komen tot een zodanige publicatie van kwaliteitsinformatie over scholen dat ouders die kunnen vergelijken. De kwaliteitskaart is daarop een aanvulling.

Ook in het jaar 2002 ontwikkelt de inspectie voor iedere school kwaliteitskaarten en publiceert die op internet. Vanwege de onderwijskundige vernieuwingen zoals invoering Tweede Fase en VMBO zal aanpassing van de kwaliteitskaart noodzakelijk zijn.

Mede in het perspectief van de invoering van het onderwijsnummer wordt in samenwerking met de universiteit Twente een proef uitgevoerd naar de haalbaarheid van de Cito-toetsscore voor het berekenen van de kengetallen van de kwaliteitskaart. Daarbij staat onder meer een vergelijking met de huidige systematiek (op basis van de basisschooladviezen) centraal.

Op verzoek van het scholenveld werkt de inspectie aan de ontwikkeling van zogeheten trendrapporten, waarin per school over een periode van meerdere jaren de belangrijkste rendementsgegevens op een overzichtelijke wijze zijn weergegeven. Deze rapporten kunnen als managementinformatie een belangrijke rol spelen in de (interne) kwaliteitszorg van scholen.

De publicatie van schoolrapporten (RST) en kwaliteitskaarten op internet maakt de ontwikkeling van een geïntegreerde publieksversie van beide informatiebronnen (in de vorm van een

kwaliteitskaart) zonder meer noodzakelijk. Tevens zal onderzoek naar afstemming in de publicatie van opbrengstgegevens van de verschillende onderwijssectoren plaatsvinden.

Een belangrijke bron voor de rendementen van de scholen vormen de in-, door- en uitstroomgegevens van de scholen. In deze gegevens weerspiegelen zich de elementen van efficiëntie en effectiviteit van de scholen. De inspectie zal deze gegevens op de gebruikelijke manier bij de scholen verzamelen, namelijk door het laten invullen van de daartoe ontwikkelde formulieren of via dataverzameling waarbij zoveel mogelijk scholen zelf de gegevens op elektronische wijze vastleggen.

Cultuur en school

De inspectie volgt al enige tijd, op verzoek van de staatssecretaris, de veranderingen die zich in het onderwijs voltrekken in het aanbod van de kunstvakken en de versterkte aandacht in scholen voor cultuur in het onderwijs. Voor de scholen betekent dit een implementatie van veranderd aanbod dat zich over vele jaren uitstrekt. Pas in 2002 hebben alle scholen met hun leerlingen voor de eerste maal de volledige afronding van de tweede fase van HAVO en VWO meegemaakt. De eerste ervaringen met ckv 1, kcv, ckv 2 en ckv 3 zullen zeker aanleiding zijn om de praktijk rond deze vakken nader aan te scherpen.

In 2001/2002 is het eerste jaar voor ckv in het VMBO van start gegaan en in 2002/2003 zet zich dit proces voort. In dit segment van het onderwijs is de verandering binnen het aanbod van de kunstvakken en de opbouw van ckv nog in volle gang.

In 2002 zal cultuureducatie voor de inspectie VO opnieuw een aandachtsgebied vormen. Zowel de interpretatie van de breedte van dit begrip, variërend van het aanbod van de kunstvakken tot literatuur en cultureel erfgoed, als de wijze waarop scholen hieraan vorm geven zijn daarvoor interessant invalshoeken.

Optimale uitwerking van cultuureducatie vraagt van de scholen dat ze de mogelijkheden van de culturele infrastructuur uit hun omgeving goed gebruiken. Het ligt daarom voor de hand dat op dit terrein de inspectie VO nauw zal samenwerken met de inspectie Cultuureducatie die sinds kort eveneens deel uitmaakt van de Inspectie van het Onderwijs (zie paragraaf 3.5).

ICT

In het voorjaar van 1999 heeft het ministerie in de nota 'Onderwijs on line' het beleid ten aanzien van ICT in het onderwijs gepresenteerd. Hiermee wilde het ministerie het Nederlandse onderwijs een ICT-impuls geven.

Sindsdien is er door de inspectie over de ontwikkelingen van ICT op de scholen in het Onderwijsverslag gerapporteerd.

In het schooljaar 2001-2002 wil de inspectie nagaan hoe de inbedding van ICT in het onderwijsleerproces verloopt. Dit gebeurt middels de gebruikelijke RST-bezoeken aan scholen. Met behulp van het toetsingskader RST wordt aandacht besteed aan de rol van ICT in het onderwijsleerproces.

Centraal in de ontwikkeling van ICT op de scholen staat de implementatie van Kennisnet in het onderwijs. Ook de ontwikkelingen rondom dit fenomeen wil de inspectie volgen.

In het inspectiebrede project ICT-schoolportretten neemt de inspectie VO een deel van het werk voor haar rekening. De inspecteurs werken vanaf augustus 2001 mee aan thematische portretten (bijvoorbeeld science in het VO) en aan portretten over lokale netwerken.

Onderwijspersoneel

In het algemeen deel van dit JWP zijn de samenhangende projecten over leraren en personeelsbeleid beschreven. De inspectie VO neemt een belangrijk deel van de projectleiding en coördinatie voor haar rekening. Voorts verzorgen inspecteurs VO ook een deel van de uitvoering van de projecten (bijvoorbeeld portretten personeelsbeleid).

Het onderzoek naar vacatures en dispensaties wordt in 2002 gecontinueerd. Binnen het voortgezet onderwijs zijn de afgelopen jaren problemen ontstaan omdat scholen door de krapte op de arbeidsmarkt niet goed genoeg in staat zijn hun vacatures te vervullen. De inspectie VO maakt gebruik van haar discretionaire bevoegdheid om al dan niet goed te keuren dat van de bevoegdheidseisen bij benoemingen van docenten wordt afgeweken. De inspectie VO registreert het aantal benoemingen waarbij de inspectie toestaat dat van de bevoegdheidseisen wordt afgeweken. Vanaf medio 1999 wordt bij elk schoolbezoek aandacht besteed aan de problematiek van niet of moeilijk vervulbare vacatures. Met deze inventarisatie van de stand van zaken, zowel kwantitatief als kwalitatief, zal ook in 2002 worden doorgegaan. Over de gegevensverzameling en de verwerking zal contact worden onderhouden met andere instanties die zich bezighouden met het lerarentekort. Er zal worden gerapporteerd in het Onderwijsverslag 2002. Voorts zal tussentijds gerapporteerd worden aan het ministerie van OCenW.

3.3 Kwantitatieve gegevens

De inspectie VO oefent per 1 augustus 2001 toezicht uit op 616 scholen voor voortgezet onderwijs, waarin circa 1.000 afzonderlijke objecten van toezicht zijn te onderscheiden, voorts op 266 vestigingen of SVO-afdelingen voor speciaal voortgezet onderwijs, alsmede op 20 particuliere scholen.

In 2002 probeert de inspectie VO de bestandsopname af te maken middels een voor de laatste maal bijgesteld RST-instrumentarium. Dit houdt in dat de inspectie VO in 2002 400 scholen zal bezoeken. In tijd gemeten betekent dit per RST-bezoek een inverstering van negen dagen voor de betrokken inspecteurs. Ten behoeve van de dertig geplande nadere onderzoeken zijn per betrokken inspecteur vijf dagen gereserveerd.

3.4 Producten

Van alle schoolbezoeken die de inspectie in 2002 aflegt zal een rapport worden gemaakt. Dit betekent 400 RST-rapporten. Er is op dit moment overleg gaande over uitbreiding van de VO-capaciteit. Bij inschakeling daarvan kan de RST-productie worden vergroot met circa 100 rapporten. In dat geval is de bestandsopname eind 2002 gereed.

In ongeveer dertig gevallen is er sprake van nader onderzoek of intensief toezicht. Niet in al die gevallen wordt een (vervolg)rapport gemaakt.

In het Onderwijsverslag wordt in algemene zin gerapporteerd over de staat van het VO, gebaseerd op RST. Daarnaast is er in het Onderwijsverslag aandacht voor enkele VO-thema's, zoals de examens, de VMBO-ontwikkeling, het lerarentekort.

Over een aantal van de bovengenoemde inhoudelijke thema's publiceert de inspectie aparte rapporten: zelfevaluatie, cultuur en school, vacatures en dispensaties, tweede fase en de nieuwe examens, VMBO.

In 2002 publiceert de inspectie VO circa 1.000 vernieuwde Kwaliteitskaarten.

Over de belangrijkste innovaties in het VO rapporteert de inspectie tevens in de vorm van zgn. panelgesprekken op het ministerie van OCenW, al of niet in aanwezigheid van bewindslieden.

4.1 De vormgeving van het toezicht

Het jaar 2001 betekende voor de inspectie dat zij ongeveer tweederde van het totale bestand aan onderwijs- en exameninstellingen volgens de in 1999 geïntroduceerde werkwijze van integraal instellingstoezicht (IIT) heeft onderzocht. Van het merendeel van de Regionale Opleidingen Centra, de vakinstellingen en de niet bekostigde onderwijsinstellingen, alsook de exameninstellingen is een instellingsrapport opgesteld. Overeenkomstig de afspraken die daarover met de instellingen is gemaakt heeft de inspectie in 2001 een begin gemaakt met het vervolgtraject van het integraal instellingstoezicht. Dat betreft primair het nagaan van de stand van zaken omtrent de door de instellingen gerealiseerde, dan wel nog te realiseren verbeteractiviteiten op grond van de bevindingen en conclusies in voornoemde instellingsrapporten. In een aantal gevallen hield een dergelijk vervolgtraject in dat nagegaan werd of de als onvoldoende of zwak beoordeelde kenmerken uit het toetsingskader IIT zodanig verbeterd waren dat deze nu door de inspectie als voldoende of sterk konden worden aangemerkt. In andere situaties bestond het vervolgtraject in het opnieuw onderzoeken van één of meer opleidingen die eerder in hun geheel waren beoordeeld als onvoldoende.

Het voortzetten van deze toezichtssystematiek, het 'actualiseren' van het integraal instellingstoezicht in een vervolgtraject, betekent voor de inspectie niet een stilstaan bij een eerder ontwikkeld toetsingskader en afgesproken implementatietraject. Ook in 2001 heeft zij aandacht besteed aan deze werkwijze, de vormgeving en inhoud. Daarbij heeft voorop gestaan dat het toetsingskader, dit ook met het oog op eenzelfde behandeling van de instellingen gedurende het traject van de bestandsopname, niet op essentiële punten zou worden gewijzigd. Zowel de interne, als de externe evaluatie van het IIT heeft er toe bijgedragen dat de inspectie zich steeds bewust is van de implicaties van haar wijze van toezicht uitoefenen voor de instellingen en andere actoren, al dan niet direct betrokken.

Het in het Jaarwerkplan 2001 geuite voornemen voor het inzetten van externe deskundigen is op beperkte schaal gerealiseerd. Dat hangt enerzijds samen met de ontwikkelingen omtrent de toekomstige vormgeving van het toezicht en de debatten hierover, dat naar de opvatting van de inspectie pleit voor enige terughoudendheid met betrekking tot veranderingen in de huidige werkwijze. Anderzijds gaat het om de beschikbaarheid en het kunnen inzetten van deze deskundigen onder verantwoordelijkheid van de inspectie. In 2001 zijn behalve medewerkers van de departementale accountantsdienst, bij de doorlichting van opleidingen verpleegkundige en die voor beveiligingsmedewerker leden van de Inspectie voor de Gezondheidszorg, respectievelijk van de Inspectie voor de Politie betrokken. Ook is voor een specifieke opleiding voor de zeevaart de scheepvaartinspectie uitgenodigd deel te nemen aan de doorlichting. Het gaat daarbij om specifiek deskundige inbreng bij de onderdelen of aspecten die te maken hebben met de samenhang tussen onderwijs, beroep en beroepsuitoefening. De inspectie is voornemens om ook voor de doorlichtingen in het kader van de bestandsopname waar dat mogelijk is, gezien de selectie van de opleidingen op beperkte schaal een beroep te doen op de deskundigheid van voornoemde en eventueel andere inspecties en voornoemde accountantsdienst.

Zoals hiervoor al is aangegeven bestaat de kern van activiteiten die de inspectie uitvoert uit het integraal instellingstoezicht. Primair zal dat bestaan uit de doorlichting van zes ROC's, vier vakinstellingen en veertig niet-bekostigde of particuliere instellingen die ook daadwerkelijk

operationeel zijn. Dat geldt evenzeer voor tien van de veertig exameninstellingen die vigeren onder de bestaande wetgeving wat betreft de externe legitimering.

Met de onderwijs- en exameninstellingen die volgens de planning in 2002 zouden worden doorgelicht zijn in het kader van de synchronisatie met de kwaliteitszorgverslagen afspraken gemaakt over het soort van verslag dat zij ter voorbereiding van het integraal instellingstoezicht zullen aanleveren.

In 2001 heeft de inspectie een begin gemaakt met het vervolgtrajec IIT. Daartoe heeft ze heronderzoeken verricht op basis van de in 1999 en 2000 uitgevoerde doorlichtingen bij de ROC's, de vakinstellingen en de niet-bekostigde instellingen. Deze onderzoeken zullen conform de daarover met de instellingen gemaakte afspraken in 2002 worden voortgezet. In de planning is voorzien in vijftien heronderzoeken.

De doorlichtingen

De inspectie zal in 2002 de cyclus van ongeveer drie jaar voor het integraal instellingstoezicht afronden. Overeenkomstig de opzet zijn alle instellingen waar de inspectie krachtens de WEB het toezicht over uitoefent in deze periode één maal intensief bezocht en onderzocht. De inspectie heeft, zeker waar het gaat over de ROC's met vaak honderden opleidingen en onderwijsprogramma's, keuzes moeten maken. Haar capaciteit aan menskracht en beschikbare tijd waren daarbij belangrijke uitgangspunten. In besprekingen met betrokkenen van de instelling is het aspect van de selectie van opleidingen, de bevindingen en oordelen op dit niveau en die op het niveau van de totale instelling aan de orde gesteld. In 2001 heeft de inspectie in de doorlichtingen wel waar mogelijk aandacht besteed aan de samenhang van de betreffende opleiding met of binnen het cluster van verwante opleidingen. Dat heeft geleid tot een element van verdieping en voorzover van belang is daarover gerapporteerd.

De inspectie heeft het toetsingskader in 2001 ten opzichte van het in 2000 gehanteerde kader niet gewijzigd. Wel zijn op grond van de evaluatie in de toelichtende en uitvoerende zin zaken verduidelijkt, is aandacht geschonken aan logistieke en administratieve procedures en processen. Een van deze aspecten betreft het format van het instellingsrapport. De afwikkeling van de doorlichtingen is ten opzichte van de afgelopen jaren ongewijzigd gebleven. In het gesprek over de definitieve versie van het rapport worden door inspectie en verantwoordelijk College van Bestuur afspraken gemaakt over de door de instelling uit te werken verbeteractiviteiten, over een eventueel nieuw onderzoek van een als zwak gekwalificeerde opleiding (of opleidingen), over het op orde maken van wettelijke vereisten als de Onderwijs- en examenreglement, de Onderwijsovereenkomst of de Beroepspraktijkovereenkomst. In het bijzonder de afspraken over nieuwe onderzoeken zijn bepalend over de omvang van het vervolgtrajec dat de inspectie zal uitvoeren in het voorliggende Jaarwerkplan en mogelijk gevolgen heeft voor de termijn waarop de bestandsopname in de sector BVE als afgesloten kan worden beschouwd.

In de sector BVE is sprake van een redelijk stabiele situatie als het gaat over het aantal bekostigde onderwijsinstellingen. Wel heeft een vakinstelling voor deeltijd opleidingen voor sociaal pedagogische opleidingen te kennen gegeven dat zij in het studiejaar 2000/2001 de betreffende opleidingen heeft overgedragen aan ROC's. Dat geldt evenzeer voor enkele opleidingen verbonden aan het Instituut voor Doven te St. Michielsgestel. Dat brengt het totaal aan vakinstellingen, waaronder ook de twee categorale MBO- instellingen als laatste van een richting, op achttien in plaats van negentien. Over de niet precies aan te geven aantallen (operationele) particuliere instellingen en exameninstellingen is in het voorafgaande een kanttekening gemaakt.

Het ontbreken van exacte gegevens kan gevolgen hebben voor het totaal aantal doorlichtingen IIT in 2002, meer in het bijzonder ten aanzien van de niet-bekostigde onderwijsinstellingen.

In de doorlichtingen die in 2002 plaatsvinden zal de inspectie ook het kwaliteitszorgverslag betrekken. Volgens de wet hebben zij al in 2001 een kwaliteitszorgverslag ter beoordeling aan de

inspectie voorgelegd. In verband met de afspraken over de synchronisatie tussen departement, Bve-Raad, Paepon en de Verenigingen van de exameninstellingen (AVEX en Excenter) en de inspectie zullen deze instellingen evenwel een geactualiseerde en mede op het IIT afgestemd verslag als input voor de doorlichting aanleveren. De inspectie zal dit document tijdens de doorlichting aan de realiteit toetsen. Het oordeel zal in een afzonderlijk hoofdstuk worden opgenomen in IIT-rapport.

De bevindingen van de inspectie over de kwaliteit van de examens en haar verslag daarover zijn in afgelopen jaar mede aanleiding geweest te komen tot een bestuurlijk overleg tussen minister en de betrokken organisaties. Dat heeft geresulteerd in een advies van de Commissie Deetman over examens en de legitimering. In 2003 zal een nieuwe examensystematiek worden ingevoerd. Daarin hebben instellingen en het op te richten 'Kwaliteitscentrum Examens' (KCE) een taak met betrekking tot de interne, respectievelijke externe kwaliteitswaarborging van de examens. De inspectie oefent het toezicht uit op het KCE.

De inspectie benadrukt dat, gegeven de vigerende wetgeving, zij derhalve ook in 2002 als wezenlijk element van de bestandsopname de kwaliteit van de examens zal onderzoeken. In tegenstelling tot het voornemen dat in het Jaarwerkplan 2001 is verwoord, namelijk of ook voor dit kwaliteitskenmerk een modaliteit voor synchronisatie kan worden gevonden en uitvoerbaar is, zal dit onderzoek ook in 2002 afzonderlijk gebeuren. De integratie met de door te lichten instellingen blijft daarbij gehandhaafd.

Het vervolgtoezicht

In de voorgaande paragraaf is aangegeven dat het de taak van de inspectie is na te gaan of de instelling de afspraken die in het kader van de IIT-rapportage worden gemaakt ook nakomt. Instellingen die in 1999 en 2000 zijn doorgelicht zijn in 2001 opnieuw bezocht door de inspectie. In sommige gevallen heeft het verslag of rapport hierover geleid tot nieuwe afspraken over kenmerken die nog steeds als zwak of onvoldoende zijn beoordeeld. In de gesprekken over de rapporten die zijn gemaakt van de doorlichtingen in 2001 wordt al aangegeven of sprake zal zijn van een heronderzoek op kenmerken die als onvoldoende zijn aangemerkt en verspreid zijn over de onderzochte opleidingen of op het niveau van de instelling, dan wel van een nieuw volledig onderzoek van een opleiding (of meer opleidingen) op basis van het toetsingskader. De norm die de inspectie hiertoe hanteert is als vijf of meer kenmerken onvoldoende zijn. De beoordeling van het kwaliteitszorgverslag, met name het aspect van de zelfregulering, alsook de bevindingen van de inspectie over de kwaliteit van de examens spelen ook een rol in het geheel van overwegingen en besluitvorming met betrekking tot het vervolgtoezicht.

Doordat zowel de heronderzoeken van de IIT-doorlichtingen uit de voorafgaande jaren nu nog niet zijn afgerond evenals de doorlichtingen van 2001 kan nog niet worden aangegeven welke omvang deze activiteit heeft en het beroep dat daarmee wordt gedaan op de inzet en tijd van de inspectie BVE in 2002. Dat kan, zoals eerder opgemerkt, consequenties hebben voor de datum waarop de bestandsopname zal zijn afgerond. Het vervolgtoezicht is van toepassing op alle instellingen waar de inspectie volgens de WEB het toezicht op uitoefent.

4.2 Inhoudelijke thema's in de sector BVE

In sommige hierna te noemen onderzoeken of projecten die gericht zijn op een specifiek thema betreft het een onderwerp dat uitsluitend betrekking heeft op de sector. Andere onderwerpen zijn object van onderzoek in nog een andere onderwijssector, bijvoorbeeld met voortgezet onderwijs of in meerdere sectoren, bijvoorbeeld ICT-schoolportretten.

Wat betreft de specifieke thema's gaat het om:

- de kwaliteit van de examens beroepsonderwijs;
- de naleving van de wet- en regelgeving;

- het monitoren van Educatie waaronder aspecten als het taalonderwijs, de doorstroming en overstap naar het beroepsonderwijs;
- managementinformatie en de aansturing op kwaliteit;
- voortijdig schoolverlaten; risicodeelnemers;
- de plaats van algemene vakken in het beroepsonderwijs (talen, maatschappelijk culturele vorming);
- samenwerking voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs;
- beroepspraktijkplaatsen en de professionaliteit.
- de lerarenproblematiek;
- monitoring samenhangend stelsel verpleegkunde;
- studiebelasting (100-urenbelasting).

In belangrijke mate en bij de meeste hiervoor genoemde onderwerpen zal het basismateriaal bestaan uit de informatie die de doorlichtingen dan wel het vervolgtoezicht opleveren. Het kan zijn dat de inspectie met het oog op een of meer van deze thema's aanvullend onderzoek verricht door middel van een gericht instrument gekoppeld aan het toetsingskader IIT. Dat instrument kan bestaan uit een vragenlijst, het organiseren van een gesprek of gesprekken met deskundigen of betrokkenen binnen de instellingen. Een andere bron van informatie kan de analyse van bestaande literatuur over het onderwerp zijn. Slechts bij uitzondering zal de inspectie overgaan tot een aspectonderzoek dat leidt tot een afzonderlijk rapport.

Het rapporteren over deze en mogelijk in de loop van 2002 te verstrekken opdrachten of verzoeken zal gebeuren in aparte rapporten of in het Onderwijsverslag.

Ter toelichting op de sectorgebonden onderwerpen het volgende. Over de kwaliteit van de examens in het beroepsonderwijs is in paragraaf 4.1 gemeld dat zij dat integreert in de doorlichtingen IIT over 2002. Verslag op instellingsniveau geschiedt door middel van een addendum op het instellingsrapport van de doorlichting van een onderwijsinstelling, terwijl in meer algemene zin een paragraaf hierover zal worden opgenomen in het Onderwijsverslag. Door ook de exameninstellingen die belast zijn met de externe legitimering op dit punt te onderzoeken wordt de kwaliteit van de examens in een breder perspectief geplaatst. Hiervoor kan verwezen worden naar het Examenverslag 2000. Het examenonderzoek 2002 zal worden uitgevoerd overeenkomstig de vigerende wetgeving. Ten behoeve van het toezicht op het 'kwaliteitscentrum examens' zal er een toezichtskader worden ontwikkeld conform de werkwijze van de Projectgroep Architectuur Toezicht nieuwe stijl (PAT) waarbij de verschillende actoren (BVE-Raad, COLO) zullen worden betrokken. Het centrum zal op basis van een zelfevaluatie worden getoetst en beoordeeld. In het Jaarwerkplan 2003 zal daar verder op worden ingegaan. In het Jaarwerkplan 2001 is uitgebreid ingegaan op de afspraken die zijn gemaakt over de synchronisatie van de kwaliteitszorgverslagen en de doorlichtingen, alsook van het onderscheid in typen van verslag die door de instellingen zijn respectievelijk worden aangeleverd. Zoals in paragraaf 4.1 is aangegeven zullen de instellingen die in 2002 in aanmerking komen voor een doorlichting IIT een kwaliteitszorgverslag ter verificatie en voor een realiteitstoetsing voorleggen aan de inspectie voorafgaand aan de doorlichting. Behalve dat in het instellingsrapport in een afzonderlijk hoofdstuk op de bevindingen van de inspectie wordt ingegaan, zal de inspectie nadere informatie verschaffen over dit specifieke onderwerp conform de voor 2001 afgesproken gedragslijn in dezen met het departement.

Eén van de elementen in de doorlichtingen is het nagaan of de instelling voldoet aan de wettelijke vereisten. In de rapporten geeft de inspectie haar bevindingen hierover weer en als daar aanleiding toe is maakt ze afspraken met het verantwoordelijke bestuur de documenten in overeenstemming te brengen met de in de WEB genoemde bepalingen. In het Onderwijsverslag doet de inspectie op macro-niveau verslag over de naleving van wet- en regelgeving in de sector BVE. Met betrekking tot het onderwerp: monitor Educatie merkt de inspectie op dat het gaat om een beter beeld te verkrijgen van educatie binnen het totaal van het integraal instellingstoezicht. Ze verwacht op deze manier meer te weten te komen over de typering van de positie en het imago van educatie in de ROC's. Het aspect over het voortijdig schoolverlaten wordt eveneens onderzocht in het kader van de doorlichtingen. De inspectie gaat hierbij na wat het beleid in deze

is van de instellingen zowel wat preventieve maatregelen betreft, als wat betreft de zorg en aandacht die wordt besteed aan leerlingen om hen zo mogelijk elders te plaatsen. In het aan het Jaarwerkplan 2001 toegevoegde activiteit met betrekking tot de evaluatie van WEB is onder andere naar voren gekomen dat een sluitend managementinformatiesysteem vrijwel bij alle instellingen ontbreekt. Een dergelijk systeem is essentieel voor de aansturing van een onderwijsorganisatie. Behalve dat zij daar in de IIT-rapporten op ingaat, heeft ze aan dit thema ook aandacht besteed in haar rapport over de evaluatie van de WEB. Ook in 2002 is dit een belangrijk thema om daar verder op in te gaan en over haar bevindingen in deze te rapporteren in het Onderwijsverslag.

In 1998 heeft de inspectie in een rapportage aandacht besteed aan de invoering van het samenhangend stelsel voor de opleiding Verpleegkunde in het hoger- en middelbaar beroepsonderwijs. Samen met de Inspectie voor de Gezondheidszorg zal er een evaluatie plaatsvinden van de implementatie van dit stelsel. De wijze van uitvoering is thans onderwerp van overleg tussen beide inspecties.

4.3 Kwantitatieve gegevens

Het aantal instellingen waarop de inspectie krachtens de WEB het toezicht op uitoefent bedraagt: 60 bekostigde onderwijsinstellingen, 83 (operationele) niet bekostigde onderwijsinstellingen en 40 (operationele) exameninstellingen, ofwel totaal 183 instellingen.

In het kader van de doorlichtingen IIT zullen alle 183 instellingen één keer zijn bezocht voor het einde van 2002; uitzondering kunnen zijn die onderwijs- en exameninstellingen die eerst ingaande het studiejaar 2001-2002 zijn begonnen met diploma-erkende opleidingen dan wel externe legitimering. Zoals in paragraaf 4.1 is opgemerkt zullen in ieder geval de onderwijs- en exameninstellingen die in 1999, 2000 en 2001 zijn doorgelicht ook opgenomen zijn in het traject van het vervolgtoezicht. In 2001 is dat gebeurd met de instellingen die door de inspectie volgens de werkwijze van het integraal instellingstoezicht in 1999 en 2000 zijn onderzocht. Het vervolgtoezicht vindt met uitzondering van kleine particuliere onderwijsinstellingen, altijd plaats in teamverband. Bepalend voor de omvang van het team is de wijze van het vervolgtoezicht: één of meer volledige opleidingen op grond van het gehele toetsingskader, of enkele kenmerken of standaarden waaraan niet werd voldaan (onvoldoende of zwak) verspreid over de in het rapport beschreven opleidingen of instelling als geheel. De teamsgewijze aanpak van de doorlichtingen blijft ten opzichte van de afgelopen jaren ongewijzigd. Wat besteding in tijd betreft is voor de afwikkeling van de bestandsopname ongeveer 1.460 dagen gepland. Gemiddeld betekent dit per Integraal Instellingsbezoek: 16 tot 20 dagen per inspecteur voor een ROC, 3 tot 5 dagen per inspecteur voor een niet-bekostigde instelling, 10 tot 14 dagen per inspecteur voor een vakschool en 7 tot 10 dagen per inspecteur voor een exameninstelling.

Na beëindiging van de bestandsopname per augustus 2002 zal de inspectie BVE haar toezichthoudende taak voortzetten volgens de werkwijze van proportioneel toezicht. De invulling daarvan zal mede worden bepaald door de uitkomsten van de eerdere doorlichtingen voor zover deze hebben geleid tot een herzien onderzoek van hetzij een of meer standaarden die destijds als onvoldoende zijn aangemerkt, hetzij van één of meer opleidingen die als zwak zijn beoordeeld. Een indicatie van het aantal bezoeken is nu nog niet te geven.

4.4 Producten

Het integraal instellingstoezicht levert per doorgelichte instelling een rapport op; in 2002 zullen dat totaal vijftig rapporten zijn. Het vervolgtoezicht levert daarnaast ook producten op; afhankelijk van de omvang en diepte van deze vorm van toezicht kan het hier gaan om een

rapport van het opnieuw doorlichten van een of meer opleidingen, dan wel om een verslag van de bevindingen van de inspectie over de gerealiseerde of te realiseren verbeteractiviteiten (vooralsnog geraamd op vijftien rapporten).

Of de in paragraaf 4.2 vermelde inhoudelijke thema's tot een afzonderlijk te publiceren rapport zullen leiden, is nu nog niet aan te geven. Zeker is dat sommige van deze onderwerpen op macro-niveau verwerkt worden in een paragraaf in het Onderwijsverslag; in enkele gevallen is dat aangegeven. In het bestuurlijk debat dat heeft plaatsgevonden naar aanleiding van het inspectierapport over de kwaliteit van de examens beroepsonderwijs 2000 is de vraag gesteld of de inspectie een afzonderlijk macro-rapport over dit thema in de komende jaren zou moeten uitbrengen. Instellingen die worden onderzocht op dit punt ontvangen afzonderlijk bericht over de resultaten dat later als addendum wordt toegevoegd aan het IIT-rapport. Op macro-niveau doet de inspectie hierover verslag in het jaarlijkse Onderwijsverslag.

Adviezen

Overeenkomstig de bepalingen in de WEB en de daarop gebaseerde regeling over het aanvragen van diploma-erkende opleidingen en exameninstellingen brengt de inspectie advies daarover uit.

Behandeling van klachten

De inspectie stelt vast dat nagenoeg alle bekostigde instellingen een interne procedure voor de behandeling van klachten hebben. Voor de particuliere onderwijsinstellingen en exameninstellingen geldt dat in mindere mate. In relatie met deze interne procedure neemt het aantal klachten die rechtstreeks bij de inspectie worden ingediend af. In gevallen waar dat noodzakelijk is wijst de inspectie degene die een klacht indienen terug naar het bestuur of geeft aan hoe men moet handelen. Voor andere klachten die betrekking hebben op mogelijk strafbare feiten zal de inspectie deze overeenkomstig de interne richtlijn in behandeling nemen. Dat geldt zonder meer voor zaken die betrekking hebben op seksuele intimidatie; deze worden door de vertrouwensinspecteur behandeld volgens een daartoe vastgestelde procedure.

5 HOGER ONDERWIJS

5.1 De vormgeving van het toezicht

Inleiding

Het toezicht op het hoger onderwijs is verankerd in de Wet Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW). Het object van toezicht is de kwaliteit van het onderwijs dat de instellingen verzorgen. De WHW bepaalt dat de verantwoordelijkheid voor de onderwijskwaliteit, onder bepaalde condities, primair bij de instellingen zelf ligt. Tegelijkertijd is bepaald dat een gebrek aan kwaliteit consequenties kan hebben; de minister kan bij gebleken langdurige ernstige tekortkomingen in de kwaliteit van een opleiding de bekostiging intrekken c.q. de aanwijzing van een opleiding ongedaan maken. Tevens is geregeld dat de inspectie door haar rapportages de minister in staat moet stellen aan deze verantwoordelijkheid gestalte te geven.

Naar verwachting zal eind 2001/ begin 2002 een voorstel tot aanvulling van de bestuurlijke afspraken rondom openbaarmaking van ernstige tekortkomingen (ET's) gerealiseerd zijn, die beoogt ET's actief in de openbaarmaking te brengen en niet alleen LET's (langdurig ernstige tekortkomingen). Druk vanuit partijen die een beroep kunnen doen op de WOB maakt dit noodzakelijk.

Voor de bekostigde instellingen functioneert een systeem van opleidingsgerichte kwaliteitszorg door commissies van onafhankelijke deskundigen. De VSNU en HBO-Raad stellen deze commissies in en binnen een cyclus van ongeveer vijf jaar brengen de procescoördinatoren openbare rapporten uit over de kwaliteit van alle afzonderlijke opleidingen in het hoger onderwijs. Dit in tegenstelling tot de interne kwaliteitszorg, die gestalte krijgt in het eigen beleid van de afzonderlijke opleidingen.

Aan de aangewezen instellingen stelt de WHW aangaande de kwaliteitszorg dezelfde eisen als aan de bekostigde instellingen: de uitwerking kan in de praktijk verschillen. Zo bestaat voor de externe kwaliteitszorg in het aangewezen onderwijs geen overkoepelende procescoördinator. Ook zijn niet alle aangewezen instellingen lid van de koepelorganisatie PAEPON.

Kwaliteitszorg bekostigd onderwijs

Meta-evaluatie

De inspectie is binnen het huidige systeem van externe kwaliteitszorg aangewezen op het visitatierooster van de HBO-Raad en VSNU. In de meta-evaluatie van het visitatierapport beoordeelt de inspectie de kwaliteit van het visitatierapport. De inspectie beantwoordt de vraag of de visitatiecommissie alle relevante en afgesproken aandachtspunten behandelt en of dat door de samenstelling en gekozen werkwijze zorgvuldig is gebeurd, zodat het visitatierapport;

- kan bijdragen aan de verbetering van het onderwijs;
- een helder inzicht geeft in de kwaliteit van de betrokken opleidingen; alle ernstige tekortkomingen moeten voor de inspectie identificeerbaar zijn.

Natraject meta-evaluatie

Tijdens en na afloop van de meta-evaluatie van het visitatierapport identificeert de inspectie, conform de herziene bestuurlijke afspraken van december 1998, op basis van de inhoud van het visitatierapport die opleidingen waar (langdurig) ernstige

tekortkomingen voorkomen. Dit is het meta-natraject. Hierbij zijn ernstige tekortkomingen op het gebied van onderwijsinhoud- en -proces doorslaggevend. Voor de identificatie van ernstige tekortkomingen hanteert de inspectie een toetsingskader. De bevindingen en conclusies worden neergelegd in een Rapport van Bevindingen. De inspectie wijst de instellingen rechtstreeks op de ernstige tekortkomingen en gaat in principe bij de evaluatie bestuurlijke hantering na in hoeverre de geconstateerde gebreken zijn weggewerkt.

Evaluatie bestuurlijke hantering (EBH)

Circa twee jaar na publicatie van het visitatierapport evalueert de inspectie het bestuurlijk handelen van alle gevisiteerde opleidingen naar aanleiding van de uitkomsten van het visitatierapport. Op basis van diverse bronnen selecteert de inspectie een aantal opleidingen voor een nader onderzoek. De bevindingen worden neergelegd in een Rapport van Bevindingen.

Als tijdens de EBH blijkt dat er onvoldoende voortgang is geboekt in het wegnemen van ernstige tekortkomingen die eerder bij het na-traject meta-evaluatie waren geconstateerd, dan meldt de inspectie deze langdurige ernstige tekortkoming aan de minister. De minister besluit dan over het geven van een waarschuwing ex. Art. 6.6 WHW, die met het inspectierapport openbaar wordt.

Kwaliteitszorg aangewezen onderwijs

De inspectie heeft op verzoek van de minister de ontwikkeling van het externe kwaliteitszorgsysteem bij de aangewezen HBO-instellingen gemonitord door te inventariseren of de vormgeving van het kwaliteitszorgsysteem van de instellingen aan de eisen van de wet voldoet en door na te gaan of de instellingen met de planning en voorbereiding van de externe toetsing van hun kwaliteitszorg voldoende gevorderd zijn. De eerste resultaten laten een positief beeld zien. Op een beperkt aantal instellingen na, waarmee de inspectie nog in gesprek is, hebben de aangewezen HBO-instellingen in beginsel een externe evaluatie of een geverifieerde planning daarvoor. De inspectie zal ook in 2002 de ontwikkelingen op dit terrein nauwgezet volgen. Zij voert in verband daarmee een meta-evaluatie uit van de reeds uitgebrachte openbare rapportages over de externe evaluatie van de kwaliteitszorg van de HBO-instellingen in het aangewezen onderwijs. Verder zal zij de naleving door de instellingen van de door hen geplande externe toetsingen bewaken.

Toekomstige ontwikkelingen: accreditatie

Conform de nota Variëteit en Waarborg is de inspectie verantwoordelijk voor het toezicht op het hoger onderwijs in het algemeen. In de nota Keur aan Kwaliteit van de Minister van OCenW wordt het systeem van accreditatie in het hoger onderwijs uitgewerkt. In de notitie wordt aangegeven dat steeds meer landen accreditatie kennen als instrument voor grotere transparantie en betere kwaliteitsborging in het hoger onderwijs. De hantering van dit instrument resulteert in het verlenen van een 'keurmerk' dat aangeeft dat aan bepaalde kwalitatieve standaarden wordt voldaan. Het toevoegen van een systematiek van accreditatie aan de kwaliteitszorg in het Nederlandse hoger onderwijs draagt bij aan verschillende doelstellingen.

In de notitie worden als doelen genoemd:

- versterking van de internationale benchmarking in de kwaliteitszorg;
- transparantie in de kwaliteit van het onderwijs;
- een onafhankelijke positionering van de kwaliteitszorg ten opzichte van zowel de brancheorganisaties als de overheid;
- verhelderden van bestuurlijke consequenties als gevolg van onvoldoende kwaliteit;
- pluriformiteit in beoordelingen;
- eenduidige rol van de inspectie bij het toezicht op de kwaliteit van het hoger onderwijs;
- waarborgen van de kwaliteit in het groeiend segment van aangewezen onderwijs.

Het beoogde stelsel van accreditatie zal betrekking hebben op opleidingen. Dat betekent voortbouwen op het huidige visitatiestelsel. Het verlenen van een keurmerk aan opleidingen is een toevoeging aan het visitatiestelsel, geen vervanging.

De rol van de inspectie in het accreditatietijdperk

Totdat accreditatie is ingevoerd blijft de inspectie zich engageren in onderzoek naar de kwaliteit van de visitaties (meta-evaluatie) en de doorwerking van de bevindingen (EBH), inclusief het doen van voorstellen met betrekking tot situaties van ET's en LET's bij opleidingen, anders ontstaat een 'gat' in het toezicht. Voor het aangewezen onderwijs geldt een ander regime.

De inspectie HO heeft wanneer het accreditatiestelsel is ingevoerd de volgende taken:

- de kwaliteit van het onderwijs van het onderwijs te beoordelen; dit geschiedt op stelselniveau, met uitzondering van de beoordeling van de naleving van wettelijke regels;
- de kwaliteit van het onderwijs te bevorderen, ook dit geschiedt op stelselniveau;
- te rapporteren over de ontwikkeling van het onderwijs.

Dit doet de inspectie onder meer door:

- analyses van visitatie- en accreditierapporten;
- gebruikmaking van andere gegevensbronnen zoals de jaarverslagen van instellingen, door instellingen zelf verrichte onderzoeken, studentenevaluaties en resultaten uit onderzoeken naar kengetallen;
- door eigen onderzoek op stelselniveau zoals hoe de instellingen in het algemeen omgaan met de resultaten van visitaties.

Uitzondering op de bepaling dat de inspectie zich beperkt tot het stelselniveau is het toezicht op de naleving van wettelijke regels. Zo moet de inspectie daar toezien op de kwaliteitszorgbepaling (bijvoorbeeld 'in samenwerking met andere instellingen').

Bij het bevorderen van de kwaliteit gaat het zowel om het bevorderen van de kwaliteit van HO-instellingen als om de bevindingen bij het toezicht op het accreditatieorgaan en het functioneren van het systeem van accreditatie en de toets nieuwe opleiding.

Het toezicht op de accreditatie omvat:

- het toezicht op het orgaan; dit omvat ook het toezicht namens de minister in het kader van taakverwaarlozing, het vervullen van nevenfuncties, de vernietiging van besluiten en het toezicht op de doelmatigheid van het accreditatieorgaan;
- de mate waarin accreditatie bijdraagt aan de gestelde doelen; het gaat hier om de algemene doelen zoals al in de nota Keur aan Kwaliteit stonden vermeld.
- de mate van effectiviteit van het systeem van accreditatie. Dit omvat ook de rapportage - op stelselniveau - over de maatregelen die instellingen nemen in reactie op uitkomsten van visitaties.

Punt van discussie is de rol die de inspectie kan gaan spelen bij verbeteringstrajecten van opleidingen wier keurmerk wordt ingetrokken.

De inspectie kan ook een zogenaamd 'incidenteel onderzoek' instellen. Er moet wel sprake zijn van aanvullend onderzoek, dat wil zeggen waarin niet kan worden voorzien door middel van bestaande informatiebronnen. Het omvat:

- aspecten van kwaliteit van het stelsel van HO in zijn geheel;
- naleving van wettelijke voorschriften door individuele instellingen die betrekking hebben op de kwaliteitszorg, de registratie, het onderwijs, de examens, de promoties of de vooropleidingseisen.

5.2 Inhoudelijke thema's in de sector HO

De inspectie HO rapporteert in het Onderwijsverslag samenvattend over de bevindingen uit de meta-evaluaties en de evaluaties bestuurlijke bevindingen. Daarnaast komen zelfstandige rapportages uit over de uitgevoerde aspectonderzoeken. Over een aantal van de aspectonderzoeken wordt in het Onderwijsverslag over 2002 gerapporteerd.

De inspectie HO neemt voorts deel aan de volgende bovensectorale en/of tussensectorale projecten:

- toetsing en examens;
- de positie van allochtone studenten in het hoger onderwijs;
- studiebelemmeringen gehandicapte studenten;
- aansluiting van het VO op het HO en van het VMBO/MBO op het HBO;
- startbekwaamheden primair onderwijs in de opleiding tot leraar; basisonderwijs;
- Maatwerk voor morgen.

Bachelor-Master-structuur

In de nota 'Naar een open hoger onderwijs' van de Minister van OCenW geeft hij aan een stelsel van bachelor-masteropleidingen (BaMa) te willen invoeren. De minister gaat uit van het in de nota 'Naar een open hoger onderwijs' gestelde dat het stelsel mogelijk met ingang van het cursusjaar 2002-2003 in werking treedt. Na 2005 zal de invoering worden geëvalueerd. De invoering zal grote implicaties hebben voor het hoger onderwijs.

De minister heeft aangegeven de invoering van bachelors- en mastersopleidingen te zullen monitoren, via een aanpak die de inspectie zal ontwikkelen en waarover afstemming zal plaatsvinden met de ingestelde klankbordgroep waarin deskundigen uit instellingen de bestuurlijke koepels en het departement zijn vertegenwoordigd.

De aanpak van de inspectie voor de monitoring kijkt onder andere naar de ontwikkelingen binnen de instellingen en de voorwaarden voor een optimale invoering. De inspectie is in 2001 gestart met de voorbereiding voor de BaMa-monitoring. In 2002 zal de aanpak verder worden ontwikkeld, en mogelijk

- want afhankelijk van de feitelijke inwerkingtreding - zal de monitoring een aanvang nemen. Intensieve afstemming met de activiteiten die vanuit het extern te financieren beleidsgericht onderzoek van OC&W plaatsvinden, is voorzien.

Monitoring, evaluatie en beoordeling van ICT in het onderwijs

De inspectie HO is inhoudelijk mederegievoerder van de ICT-monitor. In 2002 krijgt die betrokkenheid gestalte in de volgende activiteiten.

- 1 Het begeleiden van de afronding van de medio 2001 gestarte voorstudie door IVA-ITS, die dient ter inventarisatie van afgerond en lopend nationaal en internationaal onderzoek, literatuurstudie, ontwikkeling van een conceptueel model en levering van aanzetten voor operationalisatie van onderzoeksvragen. Hierover zal het betreffende onderzoeksinstituut zelfstandig rapporteren.
- 2 Het aanbesteden en begeleiden van de eerste meting die betrekking heeft op het studiejaar 2002-2003.

Voor de ICT-paragraaf van het thematische deel van het Onderwijsverslag 2002 zullen bewerkingen worden gemaakt van de opbrengst van onder andere de voorstudie voor de ICT-monitor HO, de ICT-monitor voor de pabo's en de eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen en de ICT-portretten. De programmering van het inspectiebrede project ICT-schoolportretten voorziet in vervaardiging van ICT-portretten van instellingen voor HO. De inspectie HO zal hierin een aandeel hebben.

Toetsing en examens

In het Onderwijsverslag 2000 is vastgesteld dat de examens en diploma's in het hoger onderwijs aan kritisch inspectieonderzoek toe waren in het licht van veranderingen in de verwachtingen die de samenleving aan het hoger onderwijs stelt. In het Onderwijsverslag 2001 zal worden gerapporteerd over onderzoek naar verantwoordelijkheden van de examencommissies binnen het HO zelf voor de examens en de wijze waarop zij daarvoor verantwoording afleggen. In het Onderwijsverslag 2002 zal daarop worden voortgebouwd met een onderzoek naar de vraag of en de wijze waarop de examens en diploma's in het HO inspelen op de maatschappelijke verwachtingen. Met het oog daarop zal in 2002 op basis van doelgroepenpanels een probleemstelling worden uitgewerkt en onderzocht.

Studentensite

Door het Ministerie OCenW is in 2001 een verkenning gestart naar de mogelijkheden van een studentensite. De site past in het denken om consumenten valide, betrouwbaar en snel te informeren over de kwaliteit van het hoger onderwijs opdat zij beter kunnen kiezen.

Bij het project zijn naast het ministerie van OCenW en de inspectie onder andere ook de studenten en koepelorganisaties betrokken. Een eerste versie van de site is beoogd voor het eind van 2001.

In 2002 zal verder gewerkt worden aan de praktische uitwerking. De activiteiten ten behoeve van dit project sluiten aan bij de projecten van de inspectie HO die gericht zijn op de digitale opleidingsdossiers (zie Pilot Kenniseenheid HO) en op de methodologie en de positie van de inspectie HO (zie Project Architectuur Toezicht nieuwe stijl).

De inspectie zal gegevens afkomstig uit de eigen werkprocessen aanleveren aan de website.

De positie van allochtone studenten in het HO

Dit onderzoek betreft een drietal deelprojecten. Een eerste deelproject betreft een onderzoek naar in-, door- en uitstroom. Dit onderzoek is nauw verbonden met het Onderwijsverslag 2001.

Ten tweede een onderzoek naar de studie-uitval en de bestrijding daarvan ('retention'). Dit betreft een follow-up van het in 2001 uitgevoerde onderzoek, namelijk:

- 1 verkrijgen van data met betrekking tot de studievoortgang;
- 2 inzicht in de oorzaken en de achtergronden van studie-uitval;
- 3 beschrijving van succesvolle manieren om tot reductie van uitval te komen ('good practices').

Ten derde zullen de ontwikkelingen worden bijgehouden aangaande dit thema, onder andere door met het Expertisecentrum voor allochtonen (ECHO) contact te houden over beschikbare aanpakken voor de instroom- en retentieproblematiek.

Dit onderwerp zal onderdeel vormen van het Onderwijsverslag 2002.

Studiebelemmeringen gehandicapte studenten

In 2002 is de inspectie voornemens aandacht te besteden aan de positie van gehandicapte studenten in het hoger onderwijs. Hierbij zal zij vooral gebruik maken van secundaire informatiebronnen, waaronder onderzoek dat in 2001 beschikbaar is gekomen. Deze gegevens worden benut voor een opzet voor een onderzoek, dat eind 2002/ begin 2003 zal plaatsvinden, naar de mate waarin de intenties van de instellingen om studiebelemmeringen weg te nemen ook feitelijk worden gerealiseerd.

Aansluiting VO-HO en VMBO/MBO-HBO

In 1998 zijn in het VO de profielen tweede fase VO ingevoerd. De inspectie is verzocht om:

- in kaart te brengen hoe in het HO ingespeeld wordt op de profielen in het VO
- te bezien wat de effecten zijn van de vernieuwing Tweede Fase op het WO en HBO met betrekking tot de in- en doorstroom van de studenten.

Over dit laatste punt zal de inspectie de minister tweejaarlijks rapporteren van 2000 tot en met 2004.

Tevens zal de inspectie HO, in samenwerking met de andere sectoren binnen de inspectie, een onderzoek voorbereiden naar de aansluiting van het VMBO/MBO op het hoger beroepsonderwijs. Over beide onderwerp zal in het Onderwijsverslag 2002 worden gerapporteerd.

Kwaliteit en studeerbaarheid van het onderwijs

In 1995 is met het ministerie van OCenW afgesproken dat inspectie een nadrukkelijke rol zal vervullen bij de evaluatie van het beleidstraject kwaliteit en studeerbaarheid, met name waar het de studeerbaarheidsprojecten betreft. Het gaat hier om een totaal van 3000 projecten waaraan 500 miljoen is besteed. Concreet is afgesproken dat de inspectie de studeerbaarheidsprojecten, en daarmee het studeerbaarheidsfonds, in 2001 evalueert.

In overleg tussen ministerie en inspectie is, in aanvulling op dit verzoek, de wens uitgesproken de huidige stand van zaken met betrekking tot studeerbaarheid in kaart te brengen en het onderzoek specifiek te richten op de inbedding van studeerbaarheid in de kwaliteitszorg hoger onderwijs. Het onderzoek zal toekomstgericht zijn.

De afrondende rapportage is voorlopig voor medio 2002 voorzien.

De resultaten kunnen mede van belang zijn voor de toekomstige accreditatiepraktijk in het hoger onderwijs en de voorlichting aan studenten.

Implementatie beta-convenant

De minister heeft de inspectie verzocht jaarlijks na het einde van het studiejaar, te rapporteren over de voortgang van de invoering van de nieuwe programma's bij de universitaire beta-opleidingen, met bijzondere aandacht voor een drietal voor alle betrokken universiteiten geldende aspecten. Aan deze vernieuwing ligt het beta-convenant en een Tijdelijke wet ten grondslag.

Na afloop van het studiejaar 1999/2000 heeft de inspectie voor het eerst een dergelijk onderzoek verricht. Overleg met het departement in het najaar van 2001 zal uitwijzen hoe het volgende onderzoek nader moet worden vormgegeven.

Duale opleidingen in het HBO, in het bijzonder lio's

In 2001 heeft de inspectie een onderzoek verricht naar de waarborging van de academische kwaliteit van de experimentele duale opleidingen in het WO.

In 2002 zal de inspectie onderzoek ontwikkelen naar duale opleidingen in het hoger beroepsonderwijs, met name lio's (leraar in opleiding). Over het onderzoek zal een eigenstandige rapportage verschijnen. Te verwachten valt dat samenvattend in het Onderwijsverslag 2002 zal worden gerapporteerd.

Startbekwaamheden primair onderwijs in de opleiding tot leraar basisonderwijs

In 2000 ondertekenden de Minister van OCenW en de HBO-Raad het 'Convenant startbekwaamheden voor het primair onderwijs'. De inspectie heeft de opdracht ontvangen onderzoek te doen naar de implementaties van de startbekwaamheden primair onderwijs in de opleidingen tot leraar basisonderwijs. In 2001 heeft de inspectie gerapporteerd over de wijze waarop de startbekwaamheden worden vormgegeven in het opleidingscurriculum van de lerarenopleidingen en de factoren die van invloed zijn op de wijze waarop en de mate waarin de invoering van de startbekwaamheden in het opleidingscurriculum wordt gerealiseerd.

Bij het evaluatie-onderzoek in 2002 zal het microniveau van het onderwijsprogramma en andere typen 'curricula' meer aandacht krijgen.

Maatwerk voor Morgen

In 1999 heeft het kabinet de nota 'Maatwerk voor Morgen' uitgebracht. Hierin staan maatregelen om de lerarenopleidingen te bewegen tot een vraaggerichte benadering, zodat zij zich, naast een goede positie op de markt voor initiële activiteiten, ook een goede positie kunnen verwerven op de markt voor post-initiële activiteiten. In opdracht van de minister zal de inspectie de voortgang van de instellingsprojecten monitoren en de activiteiten van het EPS (Educatief Partnership) in de relatie tot de instellingsprojecten daarbij betrekken. Tevens heeft de minister gevraagd de opleidingspraktijk van het scholenveld in de rapportages te betrekken. Dit is aanleiding voor de inspectie om de ontwikkelingen op deze scholen te monitoren en daarop ook toezichtsactiviteiten te richten. De inspectie zal de beleidsontwikkelingen bij de beoordeling van de instellingsactiviteiten betrekken.

De uitvoering van het project zal plaatsvinden in samenhang met andere inspectieactiviteiten op het terrein van kwaliteit van leraren en van ander personeel in het onderwijs. Ook zal afstemming tot stand worden gebracht met visitatietrajecten in het veld van de lerarenopleidingen.

Jaarlijks, ook in 2002, wordt het beleid rond Maatwerk voor Morgen in kaart gebracht en geanalyseerd. Ook de evaluatie van de partnerarrangementen zal jaarlijks plaatsvinden. In de eerste helft van 2002 worden onder andere activiteiten uitgevoerd om de voortgang van de instellingsprojecten in kaart te brengen en zijn activiteiten gepland rond de scholen die opleiden.

Project Architectuur Nieuwe Stijl (PAT)

Als voortvloeisel van de Wet onderwijstoezicht is inspectiebreed het project Architectuur Toezicht nieuwe stijl (PAT) opgestart. Voor de sector HO vormt daarnaast de komende Wet Accreditatie het referentiekader. Ter fundering van de evaluatie van het accreditatiestelsel, de informatietaak van de sector HO zoals omschreven in de nota 'Keur aan Kwaliteit' en de grondwettelijke taak om de staat van het onderwijs te beschrijven, ontwikkelt de sector HO een nieuw toezichtskader.

In 2001 is gestart met de ontwikkeling van een nieuw waarderingskader, dat zal resulteren uit interactie met relevante stakeholders van hoger onderwijs, die belang hebben bij kwaliteit op opleidings-, instellings- en stelselniveau. Deze werkzaamheden lopen door tot in 2002, terwijl dan ook wordt gewerkt aan nieuwe toezichtinstrumenten en wordt gereflecteerd op het bestuurlijk instrumentarium.

De ontwikkelactiviteiten van dit project PAT-HO en de Pilot Kenniseenheid HO (zie hierna) zijn nauw verweven.

Naar verwachting zal in 2003 het toezicht nieuwe stijl operationeel moeten zijn.

Pilot Kenniseenheid HO (PKE)

Inspectiebreed wordt gewerkt aan de vorming van elektronische schooldossiers (ESD). Binnen de sector hoger onderwijs bevatten deze dossiers, buiten de administratieve gegevens van opleidingen en instellingen, de correspondentie en rapportages die voortvloeien uit werkzaamheden ten behoeve van meta-evaluatie en evaluatie bestuurlijke hantering. Meer en meer zullen aan deze dossiers ook gegevens uit diverse kwaliteitsmetingen worden toegevoegd.

Tot slot

In lijn met de activiteiten van vorige jaren zal ook in 2002 aandacht worden besteed aan de internationale context van het hoger onderwijs, toegespitst op toezicht en actuele ontwikkelingen als BaMa en accreditatie. De activiteiten bestaan voor een deel uit het volgen van ontwikkelingen via webscans en literatuur, naast feitelijke contacten en netwerken.

Een klein gedeelte van de capaciteit is beschikbaar voor de verkenning van onderwerpen die aansluiten bij actuele beleidsagenda's in 2002. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan het verkennen van de behoefte aan onderzoek naar de onderzoeks- en ontwikkelingstaak van het HBO. Daarnaast overweegt de inspectie eind 2002 een verkenning uit te voeren naar de positie van de Open Universiteit in relatie tot de Digitale Universiteit Nederland. Bij gebleken relevantie moet dan naar mogelijkheden worden gezocht die activiteiten uit te voeren.

5.3 Kwantitatieve gegevens

Binnen het bekostigd HO houdt de inspectie toezicht op 56 instellingen voor HBO en 13 universiteiten. Deze verzorgen volgens het CROHO circa 1.500 opleidingen in voltijd en circa 950 opleidingen in deeltijd. In het aangewezen hoger onderwijs verzorgen 60 HBO-instellingen en zeven WO-instellingen circa 340 opleidingen in voltijd en circa 480 opleidingen in deeltijd.

Aan het toezicht op de externe kwaliteitszorg en eigenstandig onderzoek (instellings-, opleidings-, dan wel veldonderzoek) wordt circa 65 procent van de beschikbare inspecteurscapaciteit besteed. De overige tijd wordt besteed aan methodiekontwikkeling (zie bij voorbeeld PAT), scholing, in- en extern overleg en klachtenbehandeling.

5.4 Producten

Meta-evaluaties van visitatierapporten

Volgens de door de VSNU en HBO opgestelde visitatieschema's voor 2002 zullen er in 2002 in totaal 15 visitatierapporten verschijnen. Deze hebben betrekking op circa 162 opleidingen. Een aantal visitatierapporten zal naar verwachting eind 2002 verschijnen. De meta-evaluatie zal dan in het eerste kwartaal van 2003 worden afgerond. Daartegenover staat dat enkele visitatierapporten uit het Jaarwerkplan 2001 waarschijnlijk pas in 2002 zullen verschijnen. Op basis van de thans bekende visitatieroosters zullen in 2002 de volgende 15 visitatierapporten verschijnen.

WO: Kunstmatige intelligente, Natuur- en sterrenkunde, Koninklijke Militaire Akademie, Informatiekunde, Universitaire lerarenopleidingen, Humanistiek, Biologie, Elektrotechniek.

HBO: Accountancy en fiscale economie, Deeltijd 1e graad Algemene vakken (DAV-1), Leraar speciaal onderwijs, Commerciële economie en small business, Technische Natuurkunde, Logopedie, Beeldende Kunst en vorming.

De inspectie legt in het kader van het meta-natraject naar schatting 55 bezoeken af aan opleidingen.

Evaluaties bestuurlijke hantering

De 16 evaluaties bestuurlijke hantering die gepland staan voor 2002 betreffen in totaal circa 125 opleidingen en 50 bezoeken aan opleidingen.

De samenvattende bevindingen over de EBH's zullen verschijnen in het Onderwijsverslag. Enkele EBH's zijn eerder opgenomen in het jaarwerkplan 2001. Wegens capaciteitsproblemen en vanwege het feit dat in 2001 extra tijd is ingeruimd voor voorbereiding op de veranderingen in de werkwijze vanwege de toekomstige invoering van het accreditatiesysteem, konden die niet in 2001 worden uitgevoerd.

Het betreft de volgende evaluaties bestuurlijke hantering:

WO: Tandheelkunde, Sociologie.

HBO: Algemene Operationele Techniek, Maritiem officier, Communicatie, IDM, Facilitaire Dienstverlening, Specifieke gezondheidszorgopleidingen.

Daarnaast staan de volgende EBH's op het programma:

WO: Civiele Techniek, Farmacie, Bouwkunde, Scheikunde

HBO: Werktuigbouwkunde, Journalistiek en voorlichting, Fysiotherapie, Voeding en diëtetiek.

De sector HO zal naar verwachting over de vijftien meta-evaluaties rapporteren in het Onderwijsverslag 2002.

Aspectonderzoeken

Naast de in de tekst al genoemde bijdragen aan het Onderwijsverslag 2002, zullen eigenstandige rapportages worden uitgebracht over de volgende onderzoeken:

- Monitoring, evaluatie en beoordeling van ICT in het hoger onderwijs,
- Toetsing en examens,
- Studentensite,
- De positie van allochtone studenten in het hoger onderwijs,
- Studiebelemmeringen gehandicapte studenten,
- Aansluiting van het voortgezet onderwijs op het hoger onderwijs en van het VMBO/MBO op het HBO,
- Kwaliteit en Studeerbaarheid van het onderwijs,
- Implementatie beta-convenant,
- Duale opleidingen in het hoger beroepsonderwijs, in het bijzonder lio's,
- Startbekwaamheden primair onderwijs in de opleiding tot leraar basisonderwijs,
- Maatwerk voor morgen,
- Project Architectuur Toezicht nieuwe stijl,
- Pilot Kennis Eenheid Hoger Onderwijs.

6 CULTUUREDUCATIE

In de Cultuurnota 2001- 2004 is opgenomen dat de functie van kwaliteitsbewaking in de amateurkunst en cultuureducatie met ingang van 1 januari 2001 is ondergebracht bij de Inspectie van het Onderwijs. Het betreft hier het toezicht op de centra voor de kunsten (muziek- en dansscholen, creativiteitscentra en gecombineerde instituten), de steunfunctie-instellingen alsmede het toezicht op de middenkaderopleidingen in de amateurkunst.

Op dit moment is er nog geen juridische grondslag voor de nieuwe taak van de inspectie. Gezien de aard van de te verrichten werkzaamheden (onafhankelijk) en de gewenste continuïteit voor de inspectie, hebben de bewindslieden geopteerd voor een publieke vormgeving van deze taak. Een en ander is in het bestuurlijk overleg van 14 februari 2001 met het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) vastgelegd.

Voor de cultuureducatie/amateurkunst gelden geen inhoudelijke wettelijke voorschriften en vindt in belangrijke mate subsidiëring door de regionale en lokale overheden plaats. Voor de taak van de inspectie is echter een algemene wettelijke bepaling nodig, op grond waarvan zij de bevoegdheid heeft het toezicht uit te oefenen. Bij het bepalen van de wettelijke kwaliteitsnorm waarop de inspectie toezicht uitoefent, zal rekening moeten worden gehouden met de gewenste eigen verantwoordelijkheid c.q. zelfregulering van de sector voor het bepalen van de kwaliteit. Gelet hierop is bij het ontwikkelen van het waarderingskader afgesproken dat de branche het primaat heeft ten aanzien van de inhoud, doch dat de inspectie gaat over de wijze van de toezichtuitoefening. Ter waarborging van haar onafhankelijkheid, stelt de inspectie uiteindelijk het gehele waarderingskader vast. Om deze werkwijze te continueren, moet de inhoud van het te stellen wettelijke voorschrift globaal van inhoud zijn. De instellingen krijgen het voorschrift 'verantwoorde activiteiten' aan te bieden, zorg te dragen voor een 'verantwoorde werkwijze' en daar verantwoording over af te leggen aan de Inspectie van het Onderwijs voor de kwaliteitstoetsing en -beoordeling. De instelling leggen nu ook al verantwoording af aan de provincies en gemeenten. Deze formulering biedt alle ruimte aan de branche voor eigen invulling, dynamiek en variëteit, terwijl de inspectie op grond hiervan de bevoegdheid heeft als onafhankelijk toezichthouder op te treden. In de voorbereiding van het wetgevingstraject dient er goede afstemming plaats te vinden met IPO en VNG, aangezien zij de voornaamste subsidiegevers zijn van eerste- en tweedelijnsinstellingen.

6.1 De vormgeving van het toezicht

Het jaar 2001 is door de inspectie Cultuureducatie gebruikt voor het ontwikkelen van een waarderingskader voor de centra voor de kunsten conform de visie en werkwijze van de Inspectie van het Onderwijs. Dit is vastgelegd in de notitie 'Eenvoudig, transparant en proportioneel' van de Projectgroep Architectuur Toezicht. Deze is onderschreven door de externe betrokkenen. Ter voorbereiding op het ontwikkelwerk is een vergelijking gemaakt tussen verschillende bestaande modellen voor toezicht en kwaliteitszorg.

Voor het toezicht op cultuureducatie zijn de volgende uitgangspunten genomen:

- zelfregulering van en door de sector
- inhoud van het waarderingskader is primaat van de Vereniging Kunstzinnige Vorming (VKV)
- werkwijze van het waarderingskader is primaat van de Inspectie van het Onderwijs
- autonomie van de instelling
- instelling is onderwerp van toetsing

- er vindt een integrale toetsing en beoordeling plaats op basis van drie domeinen namelijk: beleid en organisatie, primair proces en resultaten.

Ontwikkeling waarderingskader centra voor de kunsten

Zoals hiervoor aangegeven beschouwt de inspectie Cultuureducatie het jaar 2001 vooral als een jaar waarin het waarderingskader is ontwikkeld in nauw overleg met de verschillende bij deze sector betrokken partijen waaronder vertegenwoordigers van de VKV. Tevens is op grond van het voorlopige waarderingskader een aantal pilots bij instellingen gehouden. De uitkomsten van die pilots zullen worden verwerkt in een herziene versie van het waarderingskader ten behoeve van de activiteiten in het jaar 2002. De concrete invulling van de planning voor volgend jaar op uitvoerend niveau kan dan ook pas later (november/december 2001) worden gegeven. Bovendien is afgesproken in het bestuurlijk overleg met de Staatssecretaris Cultuur, het IPO en de VNG dat het waarderingskader eerst ook aan deze partijen wordt voorgelegd. De ledenvergadering van de branchevereniging, die naar verwachting in december wordt gehouden is eveneens een belangrijke factor voordat de Inspectie van het Onderwijs kan beginnen met het uitvoeren van de kwaliteitstoetsingen in 2002 in de centra voor de kunsten.

Ontwikkeling waarderingskader provinciale steunfunctie-instelling en middenkaderopleiding amateurkunst

Naast het uitvoeren van de kwaliteitstoetsingen wordt in 2002 op dezelfde wijze als hierboven beschreven begonnen met het vormgeven van het waarderingskader voor de provinciale steunfunctie-instellingen en voor de middenkaderopleiding van de georganiseerde amateurkunst. De eerste besprekingen hierover met betrokkenen uit het Platform voor Amateurkunst en met bestuursleden van het voormalige Bolwerk hebben inmiddels plaatsgevonden. Het verzamelen en geautomatiseerd verwerken van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens is voor 2002 eveneens een speciaal punt van aandacht.

6.2 Inhoudelijke thema's inspectie Cultuureducatie

Hoewel de verdere ontwikkeling en het uitvoeren van de kwaliteitstoetsing centraal staan in het werk van de inspectie Cultuureducatie wil zij in overleg met de sectoren primair onderwijs en voorgezet onderwijs binnen de inspectie van het onderwijs aandacht besteden aan de vormgeving van de relatie Cultuur en School binnen en buiten schools. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek binnen primair onderwijs naar literatuureducatie en leesbevordering zal in het najaar 2002 worden gekeken naar de rol van de centra voor de kunsten en de provinciale steunfunctie-instellingen in deze. Dat geldt evenzeer voor dit thema op het niveau van het VO, een en ander met verwijzing naar het gestelde in paragraaf 3.2.

6.3 Kwantitatieve gegevens

De inspectie constateert dat de branche en de sector dermate in beweging zijn dat niet exact duidelijk is hoeveel instellingen onder het toezicht vallen. Dat hangt deels samen met samenwerkingsverbanden dan wel (voorgenomen) fusies. Op dit moment is sprake van ongeveer 230 tot 240 instellingen die tot de centra voor de kunsten behoren en circa 35 provinciale steunfunctie instellingen. De middenkaderopleidingen ten behoeve van de georganiseerde amateurkunst kan per discipline per jaar verschillen. Dit is afhankelijk van het aantal te organiseren opleidingen op middenkader niveau. De inspectie heeft in 2001 een eerste inventarisatie uitgevoerd over de huidige stand van zaken. Deze inventarisatie zal de basis zijn voor het bepalen van het uit te voeren aantal kwaliteitsbeoordelingen van instellingen

Het verzamelen van gegevens strekt zich verder uit dan het inventariseren van het aantal instellingen. Het jaar 2002 zal ook worden besteed om juist de gegevensverzameling omtrent deze sector tot stand te brengen. Voor een deel zal dat ook in nauw overleg met de branchevereniging en de Inspectie van het onderwijs moeten gebeuren.

6.4 Producten

In 2002 wordt het waarderingskader en de werkwijze voor de centra voor de kunsten vastgesteld en kan met de uitvoering worden begonnen.

Van alle uit te voeren kwaliteitstoetsingen in 2002 zal een rapportage worden gemaakt. De omvang van de kwaliteitstoetsingen zal in hoge mate afhangen van de beschikbare capaciteit in 2002 en de ervaringsgegevens uit de pilots van het najaar 2001.

In het onderwijsverslag wordt in algemene zin gerapporteerd over de staat van de cultuureducatie, gebaseerd op de uit te voeren kwaliteitstoetsingen. De voortgang van het wetgevingstraject kan daar eveneens in worden opgenomen.

Indien het onderzoek bij primair onderwijs tot nader onderzoek bij cultuureducatie leidt zal daar in nauwe samenwerking met de inspectie PO ook apart over gerapporteerd worden.